

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1877. Första Kammaren. N:o 23.

Onsdagen den 11 April.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades ett protokollsutdrag för den 7, 9 och 11 dennes.

Föredrogs ånyo Banko-Utskottets den 27 sistlidne Mars och 5 dennes bordlagda memorial N:o 8, i fråga om anslag till en enke- och pupillkassa vid Riksbankens afdelningskontor och pappersbruk.

1:sta och 2:dra punkterna.

Herr Ekman, Johan Jakob: Som Kammaren behagade finna, hafva samtliga Första Kammarens ledamöter inom Banko-Utskottet reserverat sig mot de två första punkterna af ifrågakarande betänkande. Häråf framgår således, att Utskottets förslag tillkommit genom den aflagda sedeln. På de grunder, som blifvit i nämnda reservation anförda, vågar jag nu anhålla om bifall till första och andra punkterna i den- samma.

Efter härmed slutad öfverläggning, gjordes först proposition på bifall till de förevarande punkterna oförändrade, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på desammas antagande med den förändrade lydelse, som den vid memorialet fogade reservation utvisar, hvilken proposition med ja besvarades.

3:dje punkten.

Bifölls.

Föredrogs ånyo och biföllos Banko-Utskottets den 27 sistlidne Mars och 5 dennes bordlagda memorial:

N:o 9, i fråga om anslag till en understöds-kassa för enkor och barn vid Riksbankens pappersbruk; och N:o 10, i fråga om inköp af fastighet i Luleå för Riksbankens dervarande afdelningskontors räkning.

*Ändring af
Skiftesstadgan
i fråga om
skogsligvider.*

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Första Kam-
marens Tillälliga Utskotts den 27 sistlidne Mars och 5 dennes bord-
lagda utlåtande N:o 4, i anledning af väckt motion dels angående
ändring af vissa föreskrifter uti Kongl. Maj:ts nådiga stadga om skiftes-
verket i riket den 9 November 1866 i fråga om skogsligvider vid laga
skiften, dels ock om förändrade bestämmelser rörande boställshafvares
uti Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse den 4 Maj 1827 medgifna rätt att
uppbära lösen för boställe vid laga skifte frångången ståndskog m. m.

1:sta punkten.

Grefve Horn: Den motion, som nu föreligger, afgafs af mig i
afsigt att förekomma skogsförödelse, som, till följd af gällande föreskrif-
ter i 101 § Skiftesstadgan, jemförd med 53 och 54 §§ i samma lag,
af lagen nära nog framtvingas, då laga skifte i skogbärande orter eger
rum. Kammarerna känner sannolikt hvad den numera upphäfdta 1827
års skiftesstadga innehöll. I 13 kap. 7 § föreskrefs i den del, som
rör denna fråga, att ersättning för mistad ståndskog eller plantering
ovillkorligen skulle i visst belopp af skogsförnödenheter utgå, der den,
som ersättningen skall gifva eller taga, så fordrade. Denna lag fort-
gick under nära 40 år, och jag tror att intet förhållande befordrat
skogsförödelsen uti så hög grad som samma lagstadgande. Nära nog
vid hvarje skifte har den föranlett en skogsafverkning, som icke varit
af nöden. Man insåg så småningom att detta förhållande hade sin
anledning i lagen, men blef först efter nära 40 år betänkt på att
ändra densamma, och trodde då, att man skulle förekomma den onö-
diga skogsförödelsen genom 101 § i 1866 års skiftesstadga, der det
heter, att ersättning för mistad ståndskog skall företrädesvis gäldas
med penningar att under vissa terminer utgå, men att, om denna er-
sättning icke utan olägenhet kan utgöras i annat än skogsförnödenhe-
ter, sådant bör tillätas, och den delegare, som mistad skog, skulle ega
rätt till afverkning hos den delegare som öfver sina förra tillgångar
fått skog, till motsvarande belopp. Emellertid stadgades tillika i 53
och 54 §§ Skiftesstadgan, att delegarne sinsemellan skulle hafva rätt
att besluta angående liqvid om ståndskog och plantering, och således
ega sjelfva bedöma och besluta, huruvida olägenhet af skogsförnöden-
heters gäldande med penningar egde rum. Landtmätare och gode män
hade vid dessa sammanträden icke annat att göra, än att söka sam-
manjemka och förena meningarne, men förenades de icke, blef plurali-
tetens votum beslut, ehuru detta visserligen kunde öfverklagas i sam-
manhang med det slutliga skiftet. Emellertid var i delegarnes egna
händer lagd rättigheten att besluta i detta viktiga ämne, och följden
häraf blef, att mycket sällan skogsligvider uppgjordes med penningar,
utan i allmänhet med skogsförnödenheter, så att en viss skogbärande
jordrymd, som uppskattas till den tillgång skog den ene delegaren för-
lorat under skiftet, får af honom under vissa år afverkas, dervid det i
allmänhet tillgår så, att hvarenda telning på denna mark utrotas.
Häraf visar sig, att den nya 1866 års stadga i denna del icke haft
någon vidare god verkan, utan att skogsförödelsen fortsättes och fram-
tvingas nu liksom förut. Under sådana förhållanden torde det vara

välbetänkt, att man förändrar äfven denna senare lag. År 1873 i December månad gick Länsstyrelsen på Gotland just i sådant syfte in till Kongl. Maj:t med en framställning, deri hemställes, att 101 § i 1866 års Skiftesstadga måtte ändras derhän att, om, vid skogsliqvider, liqviden fick ega rum med skogsförnödenheter, åtminstone icke annan skog än den mogna skulle få ingå i liqviden. Till 1874 års Riksdag inkom från Andra Kammaren en motion i ungefär enahanda syfte, och Riksdagen öfvervägde såväl motionen som de handlingar, hvilka inkommit från Länsstyrelsen på Gotland, samt beslöt enhälligt en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t af innehåll att Riksdagen anhölle, att, "i sammanhang med den särskildt för Gotland väckta fråga om ändring i gällande bestämmelser angående ersättning för mistad ståndskog eller plantering, Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande huruvida en dylik förändring i Skiftesstadgans föreskrifter med hänsyn till hela riket lämpligen kunde ega rum." Kongl. Maj:t tog i öfvervägande frågan, lät uppgöra ett nytt lagförslag rörande 53 och 101 §§, hvilket förslag, i fråga om 101 §, innehöll följande:

"Mister delegare jord, hvarå han skog fredat eller plantering gjort, och får i stället annan jord, derå ingen eller sämre skog eller plantering finnes; eller varder samfäld skog skiftad och finnes ej å alla lotterna lika god ståndskog, gånge jemväl derfor ersättning ut, efter thy som skäligt pröfvas. Sådan ersättning bör, efter föregången besigtning af skogens och markens beskaffenhet, bestämmas i penningar, att på vissa terminer betalas." Detta lagförslag öfverlemnades till Högsta Domstolen, och två af dess ledamöter ansågo förslaget icke gifva anledning till annan erinran, än att några ord i 53 § skulle med anledning af stiliseringen i 101 § i Kongl. Maj:ts förslag ändras. De tillstyrkte således bifall till lagförslaget. Tre ledamöter förordade icke lagförslaget, sådant det blifvit uppställt, men förklarade dock, att "en särskild fråga vore, huruvida icke andra stadganden, än det nu ifrågasatta, borde och kunde lämpligen gifvas, vare sig för hela riket eller för Gotland särskildt, till uppnående af det i Riksdagens skrifvelse och utaf Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Gotlands län angifna ändamål, eller att förekomma sådana uppgörelser vid skogsliqvid, hvarigenom skogsmark utblottades på växande skog eller skogens återväxt skulle äfventyras." En sjettedelad ledamot åter hade icke någon erinran att göra mot lagförslaget. Emellertid, vid föredragningen inför Kongl. Maj:t den 1 Oktober 1875, fann Kongl. Maj:t för närvarande skäl icke vara för handen att åtgärd i anledning af Riksdagens skrifvelse eller af Konungens Befallningshafvandes framställning vidtaga.

Till 1876 års Riksdag inkom en motion, N:o 9 i Första Kammarren, i hufvudsakligen lika syfte som den af Konungens Befallningshafvande gjorda framställning, likvisst mera bestämd i det afseende, att motionen helst ville hafva en ovilkorlig föreskrift derom, att ståndskog skulle liqvideras med penningar. Det tillfälliga Utskott, till hvilket denna motion öfverlemnades, fann motionen beaktansvärd och önskade, att en ändring i författningarne skulle ega rum; men på den bestämmelse motionen innehöll eller att skogen ovilkorligen skulle lösas med penningar, ville Utskottet icke ingå. Utskottet motiverade sin åsigt

*Ändring af
Skiftesstadgan
i fråga om
skogsliqvider.
(Forts.)*

Ändring af Skiftesstadgan i fråga om skogsliqvider.
(Forts.)

sålunda att i vissa fall och i vissa delar af landet skulle liqvider med penningar ganska ofta kunna blifva för jordegarna ruinerande.

Genom den motion, som nu föreligger, har jag tänkt att förebygga just den våda, som Utskottet i fjol omnämnde med anledning af den vid Riksdagen då väckta motionen, och jag har uttalat den åsigt, att i lagen såsom *allmän regel* borde uppställas, att skog skulle ersättas med penningar. Jag vill dock icke, att delegarne sjelfve skola få pröfva, om någon olägenhet för liqid med penningar kan ega rum, eller om denna får ske med annat än penningar, utan jag har trott *det undantag* böra göras att, om vid sammanträde inför skiftesmannen fråga väcktes om liqviderande af skog med annat än penningar, denna fråga skulle hänskjutas till bedömande af någon lämplig myndighet. Jag har icke ansett skiftesmannen vara den lämplige att afgöra detta, utan han borde endast meddela utlåtande, och detta så mycket hellre som oftast skiftesmannen är i ett visst slags beroende af delegarne, hvilka i de vanligaste fall kalla honom till skiftesförrättningen. Deremot finnas två myndigheter, som båda kunde vara lämplige att bedöma denna fråga. Länsstyrelsen skulle måhända bäst kunna bedöma den, emedan densamma har tillfälle att höra skogstjenstemannen om förhållandena. Denna myndighet känner dessutom folkets ekonomiska förhållanden bättre och kunde därför egna en noggrannare och säkrare pröfning åt ärendet. En annan myndighet, till hvilken frågan äfven kunde hänskjutas, vore egodelningsrätten, men denna har icke samma fördel som Länsstyrelsen att kunna beordra en skogstjensteman att undersöka skogen, om sådan undersökning skulle erfordras. I öfrigt tror jag, att egodelningsrätten i afseende på delegarnes ekonomiska förhållanden och sådant mera kunde lika väl som Länsstyrelsen bedöma denna fråga.

Emellertid har denna min motion blifvit öfverlemnad till ett tillfälligt Utskott, oaktadt jag i motionen anhöll, att den skulle öfverlemnas till Lag-Utskottet och med afsigt i motionen intagit en framställning, som hade ett civilt lagstadgande till föremål, samt därför antog att den skulle komma till Lag-Utskottet. Så har likväl icke skett, och det Tillfälliga Utskottet har nu afgifvit sitt utlåtande, deri detta Utskott kommit till det resultat, att det förordat en underdånig skrifvelse från Riksdagen med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, "huruvida i nu gällande Skiftesstadga sådana ändringar kunde vidtagas, att derigenom bereddes ovilkorlig rätt för den skiftesdelegare, hvilken sådant önskade, att få med penningar tillösa sig det öfverskott af ståndskog, som å den honom tilldelade marken förefunnes." Då man först genomläser Tillfälliga Utskottets förslag, förefaller det, som om en liten förbättring vore gjord, men, tänker man närmare efter och jemför dess framställning med nu gällande lag, finner man, att det är nästan samma sak. Den nu gällande lagen säger nemligen, att ståndskog företrädesvis skall gäldas med penningar, utom då detta skulle medföra olägenhet. Utskottet åter säger, att, då någon vill betala ståndskog med penningar, skall han ega rätt att få lösa sådan skog. Det blir hufvudsakligen blott ett omvänt förhållande, och jag vet icke, att man kommer längre med detta förslag, än med den lag vi för närvarande hafva. Förändringen synes således efter

mitt förmenande vara, såsom man plägar säga, ett hvita plåster — ett måhända något skarpt uttryck men sant — och icke kunna leda till det mål, man äsyftar, eller att skogssköfving skall förekommas.

Utskottets motiv, på grund hvaraf det funnit sig icke vara befogadt att godkänna motionen, äro slutligen, att, om en skiftesdelegare skulle tvingas att skogen lösa, skulle det blifva alltför betungande för honom, då han på samma gång skall betala skifteskostnaderna. Mycket betungande tror jag icke att det i allmänhet skulle blifva, enär summan merändels icke är stor. Någon gång kan väl så vara förhållandet, men då, enligt mitt förslag, denna lösning skulle ega rum under flera terminer, på 10 och till och med på 20 år, blir det icke stort betungande, högst 10, minst 5 procent af lösesumman för år. Det säges vidare, att sådan åtgärd icke skulle skydda skogen för öfverdrifven afverkning. Låt vara, att någon gång delegare behöfver taga af skogen för att betala skogslösen, är det dock icke, såsom nu är fallet, ett nödtvång att hugga ned rubb och stubb och icke lemna en qvist kvar. Han är dessutom allt så klok att taga de mogna träden framför de omogna och således minska skogsförödelsen. Dessutom tror jag, att i de flesta fall denna lilla lösen icke skall verka derhän, att delegare för densammans betalande anlitar skogen. Det tredje motivet är, att det vore obilligt att genom en hemställan till en myndighet göra delegare beroende af denna myndighets beslut. Ja, resonerar man så, kan hvarje sjelfsväld i afseende på skogsförödelse vara tillåtet, och då skulle Riksdagen icke hafva rättighet att ens stifta en lag mot skogsförödelser inom riket eller vissa delar deraf. Men denna fråga är väl redan till sin princip till all lycka afgjord. Hufvudsaken är emellertid, efter mitt förmenande, den, att det icke må tillåtas delegare att sjelfva besluta om, huruvida skog skall liqvideras med skogsförnödenheter, eller icke. En sådan lagförändring skall man måhända anse icke vara af stort värde för vissa delar af riket, der laga skifte redan öfvergått. Till en del är detta visserligen sant, men äfven i afseende å de trakter, som skiftena redan öfvergått, sker en mängd klyfningar af hemman, och vid nästan hvarje sådan hemmansklyfning eger skogsliqvid rum, visserligen i mindre skala, men desto oftare. Beträffande åter den del af riket, som icke undergått laga skifte, återstår ännu den stora frågan att, så vidt möjligt är, förhindra att onödig skogsafverkning förekommer. Hvad särskildt Gotland vidkommer, har jag under flera år sett, hvad verkan skiftena hafva på skogen. Det är icke blott köpmän, som med sina penningar locka fram mogna och icke mogna träd, utan äfven dessa skiftesförhållanden bidra dertill. Då ett skifte begäres, gifver visserligen Konungens Befallningshafvande i enlighet med Skiftesstadgan ett vitesförbud att afverka skog utom till husbehof eller från den mark, som hör under skiftet, men det är många skifteslag der icke något boställe, utan endast enskilde delegare finnas, och, om desse komma öfverens att hugga, finnes ingen som kan öfverklaga det, utan, då något allmänt hemman icke är på skiftesåtgärden beroende, hugga de lika bra under skiftet. Det finnes 1098 hemman i det län, jag representerar, och af dessa hemman återstå ännu öfver två tredjedelar att skifta; 745 hela hemman ligga nemligen ännu oskiftade, och jag ser med fasa, hvilka verkningar dessa skiften

*Ändring af
Skiftesstadgan
i fråga om
skogsligvider.*

(Forts.)

Ändring af Skiftesstadgan i fråga om skogsliqvider.
(Forts.)

skola komma att utöfva på den redan mycket hårdt anlåtade skogen. Jag yrkar derföre vördsamt, att Kammaren ville taga denna för hela vårt land viktiga fråga i noggrant öfvervägande och, med bifall till min motion och ogillande af Utskottets förslag, besluta aflåtandet till Kongl. Maj:t af en underdånig skrifvelse med anhållan, det täcktes Kongl. Maj:t taga i nådigt öfvervägande huruvida nu gällande skiftesstadga bör ändras till förekommande deraf att till följd af skogsliqvider vid laga skiften onödig afverkning af skog å annan delegare tilldelade skifteslotter må ega rum, och i sådant afseende låta utarbета, bereda och utfärda erforderliga lagstadganden. Detta är mera evasiva uttryck än i Utskottets förslag; det lemna Kongl. Maj:t fria händer att utarbета, bereda och utfärda en författning, sådan som Kongl. Maj:t finner vara erforderlig och nyttig. Utskottets förslag afser nemligen endast att skiftesdelegare skulle beredas ovilkorlig rätt att, då han vill, få lösa skogen med penningar.

Jag anhåller om bifall till mitt nämnda förslag.

Herr von Gegerfelt: Huru lifligt man än må intressera sig för försöken att på lagstiftningens väg åstadkomma en minskning i den pågående skogsförödelsen, måste man, efter mitt omdöme, helst om man kastar en blick på hvad sätt denna fråga förut blifvit behandlad, komma till det resultat, att genom ändring af förevarande paragraf i skiftesstadgan något väsentligt icke kan vinnas. Den föregående talaren fästade uppmärksamheten på att 1874 års Riksdag, på framställning af dåvarande Särskilda Utskottet för skogsfrågor behandling, beslöt en skrifvelse i syfte att få en sådan förändring i Skiftesstadgan, att vid skogsliqvider i följd af laga skiften träd om vissa mindre dimensioner icke finge afverkas. Då Kongl. Maj:t afslagit denna framställning på skäl, som jag för min del finner fullt giltiga, så, äfven om man icke gillar dessa skäl, går det väl ej an att efter så kort tid åter ingå med ett likartadt förslag. Herr Hammarhjelm väckte vid sista riksdagen en motion af innehåll, att den som vid skifte finge ståndsskog, skulle vara pliktig inlösa den med penningar. Detta förslag har märkvärdigt nog i Utskottets betänkande vid sista riksdagen blifvit så uppfattadt, att skogen skulle vid alla tillfällen ovilkorligen lösas med penningar. Denna Kammare biföll utan diskussion Utskottets i anledning af motionen afgifna afstyrkande betänkande. Detta afstyrkande grundade sig hufvudsakligen derpå, att det ofta skulle möta svårigheter för den, som skulle utgifva denna lösen, att dertill anskaffa penningar. Äfven om man icke gillar dessa skäl, torde denna Kammare nu icke kunna omfatta en åsigt, som den vid förra riksdagen enhälligt förkastade. Återstår det af motionären nu framställda förslaget. Enligt detsamma skulle lösen alltid utgå i penningar, men Konungens Befallningshafvande skulle kunna medgifva undantag derifrån, om delegarne önskade få liqvidera med skogsförnödenheter. Jag får, lika med Utskottet, fästa uppmärksamheten på den kompletta nyhet i vår lag, som skulle ligga deri att Konungens Befallningshafvande skulle ingripa i aftal emellan enskilda personer. Dermed må för öfrigt vara huru som helst, säkert är, att så länge delegarne hafva oinskränkt rätt att afverka skog, så blifver hvarje lag-

stadgande, som förbjuder dem att använda den till skogsliqvider, vanmäktigt och utan verkan.

Jag kommer nu till Utskottets förslag och den princip Utskottet uttalat, att den som mottager skogbeväxt mark och önskar gifva lösen med penningar, skall vara dertill berättigad. Denna princip är riktig, men hvad jag har emot förslaget är, att det knappt innefattar någon ändring, åtminstone icke någon ändring som har den ringaste praktiska betydelse. Skiftesstadgan säger, att ersättningen bör *företrädesvis* bestämmas i penningar, men om den icke *utan olägenhet* kan utgå i annat än skogsförnödenheter, så må detta ske. I allmänhet kan icke någon annan olägenhet af att bestämma ersättningen i penningar uppstå, än just den, som Första Kammarens Tillfälliga Utskott förra gången framhöll, nemligen svårigheten för den, som skall lösa, att dertill anskaffa penningar. När nu, på sätt Utskottet föreslagit, den, som mottagit den skogbeväxta marken, önskar lösa densamma, så kunna i ytterst få fall hinder deremot möta; men om det skulle inträffa, att den, som afstår skogen, blir alldeles utan skogsprodukter och vill förbehålla sig att få sådana för sitt behof, så ser jag icke någon giltig anledning att betaga honom en dylik förmån.

På dessa skäl och då vi redan hafva så många författningar och ändringar i författningarne och ändringar i ändringarne, är jag ingalunda benägen för ifrågakända lagförändring. Jag har dessutom mot Utskottets förslag en formel anmärkning, som dock lätt kan undanrödjas. Utskottet hemställer om en underdänig skrifvelse med anhållan "det Kongl. Maj:t tacktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida i nu gällande Skiftesstadga sådana ändringar kunde vidtagas" etc. Det saknas en anhållan om att Kongl. Maj:t ville för Riksdagen framlägga förslag till de förändringar i Skiftesstadgan, hvartill ett sådant öfvervägande kunde föranleda. Detta tillägg anser jag vara så mycket mera nödvändigt, som motionären i sin framställning begärt, att Kongl. Maj:t måtte derom förordna. Alltsedan nya Riksdagsordningen blef gällande, har Skiftesstadgan ansetts ligga inom Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftning; och från flera håll, särskildt bland Andra Kammarens ledamöter, har strängt hållits på denna grundsats. Hvarje ifrågasatt ändring i Skiftesstadgan — förslag derom har förekommit vid nästan hvarje riksdag — har behandlats af Lag-Utskottet, så vida icke, såsom här är fallet, fråga varit blott om en underdänig framställning i ämnet; och jag tror att inom Riksdagen allmänna meningen är att dylika stadganden tillhöra civilagstiftningens område, åtminstone torde detta vara förhållandet med förevarande stadgande, som obestriddligen ingriper i den enskildes eganderätt. För min del vill jag dock icke fästa mig dervid, då jag yrkar afslag å Utskottets betänkande.

Herr von Krämer: Jag har för min del alltid haft en stor förskräckelse för sådana stadganden angående skogarne, som ingripa i den enskildes egande- och dispositionsrätt öfver desamma, icke så mycket för ingreppet i den enskildes eganderätt, hvilken jag är fullt öfvertygad om är en så sann och fundamental princip, att den nog gör sig gällande i längden, utan i skogarnes eget intresse; ty det är min öfvertygelse, att deras bästa skydd är den enskildes eganderätt samt orub-

*Ändring af
Skiftesstadgan
i fråga om
skogsliqvider.
(Forts.)*

Ändring af
Skiftesstadgan
i fråga om
skogsliqvider.
(Forts.)

bade och ostörda intresse. Helt annat är om staten stiftar sådana lagar, att den enskilde mot sin önskan tvingas att möjligtvis skada skogarne. Ett sådant fall föreligger, enligt den allmänna opinionen, här, och jag skulle vara benägen att väsentligen biträda denna allmänna opinion. Grefve Horn har lemnat en temligen utförlig redogörelse för det närvarande tillståndet i detta fall, så att jag kan vara mycket kort. Jag vill blott återupprepa hufvuddragen för att deraf draga en konklusion. Om någon vid skifte får öfverskott af skog, så skall, enligt 101 § Skiftesstadgan, detta öfverskott *företrädesvis* lösas med penningar, men enligt 53 § är det skiftesdelegarne som skola öfverlägga, huru öfverskottet skall liqvideras, om med penningar eller in natura; och om de icke komma öfverens, hvilket beklagligen ofta nog är fallet, öfverlemnas det till skiftesmannen och de goda (eller dåliga) männen att deröfver afgöra. Nu väcktes år 1873 af dåvarande landshöfdingen på Gotland en motion af innehåll, att vid sådana skiftesliqvider, i fall de skedde in natura, endast mogna träd skulle få afverkas och ungskogen lemnas qvar. År 1874 upprepades samma tankegång af Herr Malmberg i Andra Kammaren, att träd om vissa mindre dimensioner borde qvarlemnas; och Riksdagen beslöt en skrifvelse till Kongl. Maj:t i sådan syftning. Herr von Gegerfelt har sagt, att Kongl. Maj:t afslagit denna anhållan. Detta är icke fullt exakt, ty Kongl. Maj:t tog frågan i betraktande, men fann, förmodar jag, förslaget icke vara praktiskt; och det är onekligen i praktiken mycket svårt att afgöra, hvad som är mindre eller större dimensioner, då ett tumtal kan förefalla den ene mindre och den andre större, allt efter olika sätt att se saken. Kongl. Maj:t leddes förmodligen af denna tankegång. Jag säger "förmodligen", ty jag vill icke påstå hvad jag icke kan bestyrka, men säkert är, att Kongl. Maj:t icke afslog detta förslag och icke heller öfverlemnade till Högsta Domstolen förslag i denna syftning, utan Kongl. Maj:t öfverlemnade till Högsta Domstolen ett förslag om att den, som mottoge öfverskott af skog, skulle *ovilkorligen* lösa den med penningar, hvilket är något helt annat. Detta förslag tillstyrktes af två utaf Högsta Domstolens ledamöter obetingadt, af tre ledamöter på sådant sätt att deras tillstyrkande var snarare ett afstyrkande och afstyrktes af två ledamöter; och på denna grund fann Kongl. Maj:t icke skäl att vidtaga någon vidare åtgärd i saken.

Sedermera väcktes vid sistlidne riksdag af Herr Hammarhjelm en motion i ämnet. Här har Herr von Gegerfelt, ehuru visserligen i förbigående, påbördat dåvarande Tillfälliga Utskottet N:o 1 en ganska grav anmärkning, hvilken i andra hand skulle drabba det närvarande Tillfälliga Utskottet N:o 1, nemligen att icke hafva förstätt Herr Hammarhjelm's motion. Herr von Gegerfelt yttrade, att i Herr Hammarhjelm's motion blott står, att den, som har mottagit öfverskott af skog, skulle vara "*förbunden*" att lösa den med penningar, och derutaf vill Herr von Gegerfelt sluta till, att Utskottet missförstått denna motion, då det yttrat, att Herr Hammarhjelm föreslagit, att den som fått sådant öfverskott skulle vara skyldig att *ovilkorligen* lösa det med penningar. Olyckligtvis måste Herr von Gegerfelt i sin läsning hafva stannat midt i en mening, ty det heter i nämnda motion att den "som vid skifte finge sig tilldelad mera skog än han före skiftet innehade blefve obli-

gatoriskt förbunden att densamma med penningar och *icke* med skogsprodukter inlösa.“ Jag frågar, om det icke der är tydligt sagdt, att han icke får lösa med skogsprodukter, utan att han skall lösa med penningar? Om sedermera de båda kontrahenterna på enskild väg komma öfverens med hvarandra, att betalningen skall ske i spanmål eller i obligationer eller i cigarrer eller i någonting annat, så måtte det vara en enskild sak, som lagen icke har att göra med; men om detta förslag blifvit lag, så hade qvittensen å fulljord skogsliqvid måst lyda på penningar. Samma misstag — och detta är förmodligen orsaken till den nyss nämnde ärade talarrens misstag — genomgår en tirad i Grefve Horns motion, då han säger, att Herr Hammarhjelm hade föreslagit, att den, som mottoge öfverskott af ståndskog skulle kännas pligtig att, derest kontrahenterna icke åsämjdes, gifva ersättning i penningar. Detta står icke alls i Herr Hammarhjelm's motion. Det står att han skulle blifva förbunden att inlösa skogen med penningar och att denna inlösen, om kontrahenterne ej annorlunda åsämjdes, skulle ske under en längre följd af år. Det är alldeles tydligt af Herr Hammarhjelm's förslag, att den, som mottagit öfverskott af skog, skulle vara ovilkorligen förbunden att derför erlægga betalning i penningar och att detta var det enda lagliga betalningsmedlet; “åsämjandet“ angår endast längre eller kortare tid för betalningens verkställande. Jag tror sålunda, att Tillfälliga Utskottet läst meningen och förstått den.

Hvad slutligen angår det af Grefve Horn framställda förslaget, så har Utskottet mycket allvarsamt och efter flera upprepade uppskokt provfat detsamma; och Utskottet hade icke bättre begärt, jag kan på heder försäkra det, än att Grefve Horn fått sin vilja fram och motionen sålunda blifvit hänvisad till ett värdigare Utskott än det obetydliga Utskott, till hvilket den remitterades. Men då vi nu en gång fått frågan om hand, så togo vi i noggrant betraktande detta Grefve Horn's förslag om att åt Landshöfdinge-embetena skulle uppdragas att ingripa i skiftena. Svårligen torde många länders lagstiftningshistoria kunna uppvisa en så drakonisk lag som 1827 års skiftesstadga. Den var ett motstycke till Polens liberum veto: derföre att *en* vill hafva skifte, måste äfven de, som icke vilja skifta, gå in derpå! Jag vill icke hafva sagt, att detta stadgande icke haft goda verkningar, men jag tror, att det nu för tiden vore omöjligt att åstadkomma ett sådant stadgande. Att ytterligare göra denna lag odiös genom att uppdraga åt Landshöfdinge-embetena att ingripa och bestämma, hvilka träd skulle få afverkas, det är ett förslag, som jag tror icke kan gå igenom i denna Kammare och säkerligen icke har den minsta utsigt att vinna bifall af Andra Kam-maren; och skulle Grefve Horn här kunna genomdrifva detta sitt förslag, vore det ett slags själfmord: hvarje förbättring af det närvarande tillståndet, hvilket han så ogillar, vore dermed afklippt.

Emellertid togo vi i noggrannt betraktande hvad som i denna fråga möjligen kunde åtgöras; och då vi sett att förslag framstälts dels att skogen skulle ovilkorligen lösas med penningar, dels att ersättningens beskaffenhet skulle bestämmas af de goda (eller dåliga) männen, så tror jag, att mellan dessa båda ytterligheter står Utskottets förslag såsom något fullt tidsenligt, att nemligen den som skall mottaga en vara får bedöma, om han vill lösa den in natura eller om han vill begagna ci-

*Ändring af
Skiftesstadgan
i fråga om
skogsliqvider.*
(Forts.)

Ändring af
Skiftesstadgan
i fråga om
skogslivider.
(Forts.)

vilisationens allmänna bytesmedel, penningen. Då det icke visat sig möjligt att genomdrifva den bestämmelsen, att lösen *ovilkorligen* skall gäldas med penningar, måtte det väl ändå vara ett steg framåt, att mottagaren får rätt att lösa med penningar, äfven om de andra icke vilja det. Huruvida detta kan kallas "hvita plåstret", vet jag icke; men det är icke efter min tanke sannolikt, att om Landshöfdinge-embetena tilllätes att å "dragande kall", som man säger, ingripa i skiftena, detta skulle verka helsosammare. Emellertid tror jag af intresse för saken att det bästa vore, om man nöjde sig med det visserligen lilla, men, som jag tror, enda möjliga stadgande, som af Utskottet föreslagits.

Beträffande det af Grefve Horn yrkade tillägget, att Kongl. Maj:t skulle anmodas att i ämnet utfärda författning, i fall han ville taga skrifvelsen i nådig åtanke, så får jag säga, att det är möjligt, att sådant är riksdags-praxis — och i så fall sätter jag mig icke emot det —, men då det står i 89 § Regeringsformen, att i ekonomiska mål eger Riksdagen icke att besluta mera än föreställningar och önskningsar, hvarå Konungen, sedan Statsrådet deröfver blifvit hört, gör det afseende han för riket nyttigt finner, tager jag för gifvet, att ett sådant tillägg är både stilistiskt och faktiskt onödigt; ty om Kongl. Maj:t finner en sådan åtgärd, som den föreslagna, lämplig, kommer han, på grund deraf, att utfärda författning. Jag tror derföre, som sagdt, att af intresse för saken man icke bör skjuta ifrån sig det lilla, som Utskottet efter moget öfvervägande tilltrott sig kunna föreslå. Det är, såsom jag redan nämnt, ett litet steg framåt, och ett litet är väl bättre än intet. Jag anhaller att Kammaren ville lemna sitt bifall till Utskottets förslag.

Herr Widmark: Det är min mening att yrka afslag å förevarande betänkande, och jag vill med några få ord framställa mina skäl derför. Jag måste då särskilja Utskottets förslag och motionen och dervid till en början göra en jmförelse mellan de stadganden, vi nu hafva i Skiftesstadgan, och dem, som här äro föreslagna.

Det första, som i gällande skiftesstadga är föreskrifvet rörande skogslivid, återfinnes i 53 § bland ärenden, hvaröfver delegare i skifte ega att besluta, och något göromål för laga skiftes förrättare i detta fall kommer icke i fråga annat än vid skiljaktiga meningar mellan delegarne. Häri har Utskottet icke föreslagit någon ändring. När skiljaktiga meningar om skogslivid mellan delegare i skifte uppkomma, skola speciella stadganden, som för hvarje fall äro föreskrifna, tillämpas och sålunda är skiftesförrättare i förevarande hänseende hänvisad till 101 § Skiftesstadgan, der det heter, att ersättning för mistad ståndskog skall företrädesvis erläggas i penningar, men med lemnad rätt för skiftesmannen och gode männen att, der särskilda skäl derför tala, utsätta denna ersättning att utgå i skogsförnödenheter. I förbigående vill jag säga, att qvickheten att förvandla benämningen *gode* män till *dålige* män hvarken är rättvis eller bort komma i fråga. Emellertid är det lemnadt åt skiftesmannen och gode männen att pröfva, om denna ersättning skall utgå i penningar eller skogsförnödenheter. I stället för denna pröfning har nu Utskottet föreslagit att sätta godtycket, d. v. s. parternas önskan, och göra den till lag. Omständigheter kunna före-

komma, då liqid med penningar icke bör ske. Då nemligen skogen icke är större än att den nått och jemnt motsvarar behovet, är det icke detsamma att få en penningsumma mot att hafva den bekvämlighet och det behag, som är förenadt med att hemta skogsförnödenheter från egen mark. Det kan äfven t. ex. finnas bruksegare, som beräknat det eller det hemmanets skog för drifvandet af sitt verk. Genom skogsliqid skulle han kunna tvingas att, i stället för det för hans rörelse behöfliga kol, mottaga penningar. Sålunda finnas många skäl, som tala för att liqid äfven må kunna ske med skogsprodukter, hvarföre jag yrkar afslag å Utskottets betänkande sådant det nu föreligger. Det är också i visst fall endast skenbart, att den af Utskottet föreslagna bestämmelse skulle leda till minskning i skogssköfvingen. Det kan möjligen hända, att en ovillkorlig föreskrift, att vid skogsliqid ersättningen skall utgå i penningar, kan leda till skogsbesparing efter och vid tillträddandet af ett nytt skifte, men om man tänker sig, huru en sådan föreskrift skulle verka *före* ett laga skifte, så blir förhållandet enligt min åsigt motsatt, ty blir det skyldighet att efter ett skifte i ersättning för den sparade skogen mottaga penningar, tror jag, att skogssköfving kommer att ske före skiftet, derföre att delegare tänker sig, att jag kan så gerna sälja skogen på förhand som att sedermera tvingas att mottaga penningar i ersättning derför. Äfven på denna grund yrkar jag afslag å betänkandet.

Hvad sedan beträffar motionen, enligt hvilken rättigheten att träffa förening skulle borttagas ur Skiftesstadgan och såsom allmänt lagbud stadgas att skogsliqid skulle ske med penningar, så kan jag icke heller gilla dess syfte, emedan det är för stort ingrepp i eganderätten.

Det har blifvit sagdt, att skiftesstadgan är en drakonisk lag. Det är väl sant, men icke skola vi göra den ännu mera drakonisk. Jag yrkar derföre afslag äfven å den af Grefve Horn föreslagna skrifvelsen.

Grefve Horn: Jag skall blifva kort. Jag vill endast bemöta några småsaker, som under diskussionen förekommit. Jag vänder mig då först mot herr von Gegerfelt, som påstod, att samma fråga, som nu är å bane, äfven var det vid föregående riksdagen och då blef afslagen. Det är icke fullt samma fråga, utan skilnaden är tvärtom ganska stor. Förslaget förra året afsåg, att skogen vilkorligen skulle lösas med penningar; detta åter gifver dock delegare rättighet att, om han vill gifva lösen i skog, få göra det om vederbörande myndighet dertill finner skäl. Herr von Gegerfelt nämnde ytterligare, att det vore en ny sak, att Konungens Befallningshafvande skulle lägga sig i skiftesärenden, men det är tvärtom en gammal sak, ty det var icke många år sedan Konungens Befallningshafvande pröfvade alla skiften. Det vore således blott att i denna omständighet återgå till det gamla. Han nämnde vidare, att det af mig föreslagna stadgandet icke skulle tjena till något, om delegarne vore ense, ty då kunde ingen hindra dem att liqvidera skogen med skogsprodukter. Det är sant, att detta kunde ske, men mycket sällan händer att alla delegarne äro eniga, och är blott en eller par skiljaktiga, så afklippes genom ett sådant stadgande denna möjlighet för dem. Han sade äfven, att denna nya lagstiftning icke är af

*Ändring af
Skiftesstadgan
i fråga om
skogsliqvider.*
(Forts.)

Ändring af Skiftesstadgan i fråga om skogsligvider. behöfvat påkallad. Jag hemställer om icke en lagstiftning behöfver ändras, då den visat sig vara för det allmänna skadlig.

(Forts.)

Herr von Krämer menade, att det vore allt för drakoniskt om en länsstyrelse eller annan myndighet skulle få lägga sig i den enskildes rätt; men att så sker, se vi ju hvarje dag. Det drakoniska eger rum hvarje gång som t. ex. en skogslagstiftning af Riksdagen beslutas, hvilket skett två gånger, och sådana drakoniska beslut måste tyvärr emana från länsstyrelsen på Gotland många gånger om året. Samme talare menade äfven, att den myndighet, som skulle pröfva frågan om skogsligvid, skulle ingå i specialiteter och bestämma, huruvida träden skulle hafva den eller den dimensionen. Jag tror, att, då denna myndighet skulle döma i en sådan fråga, hon endast efter omständigheterna skulle, om ansökan borde bifallas, stadga grunderna för skogsligviden, t. ex. att skog med en diameter af 7 tum 2 fot från roten finge afverkas, men att den skog, som vore af mindre dimensioner, skulle lösas med penningar. Det är således ett mycket enkelt beslut, om man låter förståndet hjälpa till vid domslutet.

Som jag icke blifvit af mina motståndare öfvertygad om olämpligheten af en lagstiftning i den syftning, jag föreslagit, vidhåller jag detta mitt förslag.

Grefve Mörner, Oscar: Herrar Malmbergs och Hammarhjelmssigtelser eller forntida landshöfdingars tankar om skogslagstiftningen på Gotland ämnar jag icke befatta mig med, utan öfvergår till det nu varande förslaget. Jag är dervid i väsentlig mån förekommen af Herr Widmark, som sagt nära nog allt hvad jag ämnat säga och med hvilken jag instämmer. Som jag bor i en trakt, der skogstillgången är knapp och då det torde vara skäl att der bevara så mycket som möjligt af det lilla man eger, får jag förklara att jag måste afstyrka det förslag, som är af Utskottet framlagdt. Den rättighet en part skulle ega att ovilkorligen få lösa till sig skogen med penningar kunde leda till den största orättvisa. Man kan tänka sig på en ort, der skogen är ringa, t. ex. en by, der det varit storskifte på skogen och en delegare infört rationel hushållning med sin skog. Så blir det laga skifte. Om dervid storskiftet upphäfves, kan sådan delegare få sin skogsmark på sådan trakt, som endast består af uppväxande buskar. Om han dertill blir ålagd att utflytta och för uppförande af hus behöfver större tillskott af timmer, då står han der med sin skogsmark. Då säger man: han kan köpa af sin granne, men derpå blir han ofta lidande. Värdering af skogen sker samvetsgrant, säger man. Det må vara, men till och med herrar jägmästare, huru samvetsgrant de än gå till väga, missträcka sig ofta betydligt, då de taxera skogen för att indela den till trakthuggning. Jag sjelf har erfarit detta och funnit, att jag fått betydligt mera virke ur taxerade skogsskiften än hvad jag skulle haft efter den beräkning, som vid traktindelningens uppgörande blifvit verkställd. Det kan således hända att en delegare vid laga skifte får lösen för skog efter en uppskattning, som är lägre än den rätteligen borde vara. Sedermera vill han köpa skog. Då beror han af sin granne. Vänskapen kan vara stor, men gäller det plånboken, så vet man att det icke är mycket bevändt dermed. Sådana tillställningar äro väl icke fullt tjen-

liga. Då skiftesstadgan innehåller, att ersättning för mistad skog företrädesvis bör bestämmas i penningar, så torde den hafva gått så långt, som den för närvarande kan och bör göra.

Vidare har man sagt, att skiftesstadgan är en odiös stadga, men jag anser, att den varit välsignelsebringande. Om man i hvar sin vägsål lägger det goda och det onda, denna stadga åstadkommit, lär man finna, att det förra kommer att betydligt väga öfver och att man således har skäl att vara tacksam för att stadgan finnes.

Frågan om lagstiftningsrätten ämnar jag icke yttra mig om. Jag ser här närvarande ledamöter af Konungens råd. Gilla de, att skiftesstadgan påstås tillhöra Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftning, så må det gerna för mig passera, ehuru jag icke hittills trott att så var fallet. Jag yrkar emellertid afslag å Utskottets förslag och naturligtvis äfven å Grefve Horns motion.

Herr Rylander: Jag är nästan förekommen af Herr Widmark och Grefve Mörner. Jag tackar motionären och Utskottet för deras välmening, men jag tror icke att förslaget är gagneligt. Det finnes ännu åtskilliga som bo i byalag och ännu hafva sparad skog. Hvad gjorde våra skogssköflare, om de blefve ovilkorligen berättigade att lösa skogen med penningar. De köpte egendom i ett skifteslag och tvingade sig till skog och sköflade den. Jag kan derföre icke se, att vi göra någon förbättring i skogslagstiftningen genom detta förslag, utan förenar mig med dem, som yrkat afslag.

Herr von Gegerfelt: Ehuru Kammaren sannolikt föga intreserar sig för, huruvida Herr von Kræmer eller jag rätt uppfattat Herr Hammarhjelm vid förra riksdagen afgifna motion, ber jag att derom få yttra några ord.

Herr Hammarhjelm föreslog, att den, som vid skifte finge sig tilldelad mera skog än han före skiftet innehade, borde blifva obligatoriskt förbunden att densamma med penningar och icke med skogsprodukter inlösa. Nu är det väl icke detsamma att säga, att en kontrahent är förbunden till något och att detta ovilkorligen skall ske, ty det beror ju på om den andre kontrahenten yrkar uppfyllandet af en sådan förbindelse.

Grefve Horn har antydt, att jag skulle yttrat, att Herr Hammarhjelm vid förra riksdagen afgifna motion rörde samma fråga som nu. Jag har endast sagt, att den afsåg ett sätt att vid skogsligvider förekomma skogssköfling, hvilket blef af Kammaren ogilladt liksom ett annat förut föreslaget sätt af Kongl. Maj:t afslogs. Jag har hufvudsakligen fästat mig dervid, att, om delegare i skifte hafva rätt att afverka sin skog och vilja begagna denna rätt, hjälper det icke, att lagstiftningen föreskrifver, att skog icke får gå i liqvid vid skifte; hvad än vare sig skiftesmännen eller Konungens Befallningshafvande härom bestämma, så kommer liqviden ändock att ske såsom kontrahenterna derom öfverenskomma.

Herr von Kræmer: De anmärkningar, som här ytterligare blifvit framställda mot ifrågavarande förslag, hafva hufvudsakligen afsett,

*Ändring af
Skiftesstadgan
i fråga om
skogsligvider.
(Forts.)*

Ändring af
Skiftesstadgan
i fråga om
skogsligvider.

(Forts.)

att det för en aflemmare af skog vore bättre att få ersättningen i skog än i penningar. Ungefär i samma riktning har Grefve Mörners yttrande gått, då han sagt, att det kunde vara svårt för en afträdare att taga ersättning i penningar och sedermera möjligen nödgas köpa skog dyrare. Jag bestrider icke, att sådana fall kunna inträffa, men här är fråga om att göra ett litet steg framåt för att rädda skogen utan väsentligt ingrepp i eganderätten. Är det så, att man vill att skogen såsom hittills skall huggas ned för att liqvidera den, som afträdt densamma, då är ju allt klart. Utskottet ansåg dock skäl att något gjordes för att hindra en sådan sköfving.

Herr von Gegerfelt har antydtt att, så länge den enskildes dispositionsrätt öfver skogen vore orubbad, hjälpa inga sådana föreskrifter, som här äro föreslagna. Han har der berört den svåraste sidan af saken. Det är just det, som gör det omöjligt att föreslå något mera genomgripande, ty det onda man derigenom skulle åstadkomma vore i min tanke så mycket större än den vinst, som deraf kunde följa, att jag åtminstone för min del icke kan tänka derpå. För att emellertid göra något för att söka rädda skogen för en nog hastig afverkning, stannade vi inom Utskottet vid detta lilla steg framåt, genom hvars antagande vi icke ansågo att den större principen trädde för nära. Jag fortfar således att tro, att Utskottet gjort sin pligt, så vidt det är hvarje delegations skyldighet att lyssna till allmänna opinionens påtryckning, och det torde icke kunna nekas att den tanken fins allmän i landet, att den nu varande skiftesstadgan föranleder en för hastig afverkning af skogslotter. Utskottet har därför, vägande mellan svårigheterna å ömse sidor, försökt åtminstone göra något för det afsedda ändamålets vinnande. Har Utskottet deri icke lyckats, hvilket Kammarens utslag i saken kommer att visa, får Utskottet trösta sig med den fornromerska satsen: att, under svåra omständigheter är det redan en förtjänst "att icke hafva förtviflat."

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten; dels af Grefve *Horn*, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, måtte besluta, att Riksdagen skulle aflåta underdånig skrifvelse med anhållan, det täcktes Kongl. Maj:t taga i nådigt öfvervägande, huruvida nu gällande skiftesstadga bör ändras till förekommande deraf, att till följd af skogsligvider vid laga skiften onödig afverkning af skog å annan delegare tilldelade skifteslotter må ega rum, och i sådant afseende låta utarbета, bereda och utfärda erforderliga lagstadganden; dels ock slutligen att punkten måtte afslås.

Härefter framstälde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många nej jemte några ja, sedermera proposition på Grefve *Horns* förslag, hvilken proposition på enahanda sätt besvarades, och slutligen proposition på afslag å punkten, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

2:dra punkten.

Bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning af Bevillnings-Utskottets den 31 sistlidne Mars och 5 dennes bordlagda betänkande N:o 9, angående allmänna bevillningen, biföllos 2:dra—7:de punkterna och lades 1:sta och 8:de punkterna till handlingarne.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 31 sistlidne Mars och 5 dennes bordlagda utlåtande N:o 16, i anledning af väckta motioner dels om ändring i Kongl. förordningen den 31 Oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, dels ock om upphäfvande af eller ändring i Kongl. förordningen den 11 December 1868 angående särskilda sammankomster för andaktsöfning.

*Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.*

1:sta punkten.

Herr Grafström: Om uti det nu föredragna utskottsbetänkandet endast vore fråga om ett förslag, som måhända befunnits välmenande, men för sin utförbarhet opraktiskt och hvilket derfor borde nedläggas i glömskans graf, måhända dit åtföljdt af något litet särad egenkärlek, skulle jag i sanning icke längre taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk. Men jag vågar hålla före att här är fråga om något vida högre. Jag får bekänna, att då jag genomläser Lag-Utskottets förevarande utlåtande och då jag fäster mig, icke så mycket vid de särskilda uttrycken, som der förekomma, utan mera vid den uppfattning af kyrkan och hennes begrepp, som ligger bakom och gifver färg åt det hela, är det, såsom hörde jag de första klämtslagen af en graf-ringning öfver vår gamla svenska kyrka öfver Ansgarii och Laurentii Petri kyrka. Detta är dock någonting vida mera. De kunna synas höga och dristiga dessa mina ord. Derfor tillhör det mig att försvara dem och med det syftet vågar jag utbedja mig Herrarnes uppmärksamhet för en stund.

Att kyrkan är ett samfund, torde af ingen bestridas. När vår religions stiftare sade, att han var kommen att på jorden upprätta ett rike, så kan man icke tolka dessa hans ord annorlunda, än att han var kommen att upprätta ett samfund; och ett sådant var det hans apostlar stiftade, när de bildade den kristna församlingen. Väl vet jag, att detta rike icke är ett rike af denna verlden och att, när kyrkan under sin gång genom tiderna glömt denna sanning och sträfvat efter jordiskt välde, velat, såsom man säger, sätta kött till sin arm, sådant icke ländt till hennes sanna båtнад. Hennes enda vapen böra vara den sanning hon förkunnar, och det heliga kärlekslif, hon mäktar åstadkomma i sina medlemmars hjertan. Men jag vet ock, att hon såsom allt andligt måste på något yttre sätt framträda i sinneverlden, måste hafva en synlig sida, framträda här på jorden såsom ett samfund med egna lagar och inrättningar. Hennes mål är högt. Hon sträfvar till intet mindre, än att underlägga sig hela menskligheten. Då hedningen icke visste af något högre samhälle än nationen, så vet kristenheten ett, som är högre än denna, och det är kyrkan, då man

Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)

tänker sig henne, såsom humnen till sitt mål. Under sitt arbete för uppnående af detta mål, underlägger hon sig först den enskilde, der- efter familjen, och ett stort steg har hon tagit på sin bana, när ett helt folk ställer sig under hennes inflytelse, när hon, med andra ord, blifvit en statskyrka eller, såsom våra grammar i söder så betecknande kalla det, en folkkyrka.

Då uppkommer en förening mellan henne och detta folks borgerliga ordning eller staten. Men aldrig har, åtminstone hos oss, denna förening varit så innerlig, att kyrkans egendomlighet och sjelfständighet derigenom blifvit förnekad. Äfven på den tid, då denna förening var störst, eller under Carl den elftes envælde, uppdrogs en bestämd gräns mellan den kyrkliga och den borgerliga lagstiftningen; och för närvarande gäller i vårt land, såsom vi alla veta, att, ehuru inom de särskilda kommunerna, de borgerliga och de kyrkliga, samma medlemmar på många ställen afgöra den enas angelägenheter såväl som den andras, likväl enligt lagstiftningen en bestämd skilnad är uppdragen mellan kommunalstämma och kyrkostämma. Denna åtskilnad går nedifrån och uppåt ända till kyrkomötet, som gent emot Riksdagen intager i kyrkliga frågor en sjelfständig ställning. Jag vill nu icke trötta Herrarnes uppmärksamhet med att söka vidlyftigt skildra statskyrkans ställning i vårt land. Jag vill endast säga, att, just därför att hon är ett helt folks kyrka måste hennes bekännelse vara *vid*. Den får icke hafva karakteren af en detaljerad dogmatik utan af en grundlag, hvilken såsom hvarje grundlag bör tolkas efter ordalydelsen. Genom denna bekännelse uppdrager kyrkan en begränsning, som bestämmer hennes karakter, men inom denna gräns kunna partier fritt röra sig och bekämpa hvarandra. Hon kan och bör hafva sin höger och sin venster. Och häri ligger skilnaden mellan kyrkan och sekten. Sekten är nemligen ett parti, men kyrkan kan omfatta många partier. Den svenska kyrkans första karakter är nu, att hon skall vara kristen, och den andra att hon skall hålla fast vid den lutherska reformationen sådan den blifvit fastställd genom Upsala mötes beslut, som är hennes bekännelses grundlag. För att icke missförstås, ber jag få tillägga, att det icke kan vara min mening, att kyrkan uppfyllt sitt ändamål, då hon i en sådan yttre enhet omfattar ett helt folk. Hon skall också sträfva att till lefvande sanning föra alla sina medlemmar, och detta söker hon åstadkomma genom sitt presterskap och hela sin kyrkliga lagstiftning. Meningen är, att alla församlingar skola, förenade och ledda af sitt presterskap, i gemensam samverkan, hvar på sitt område, genom offentlig och enskild verksamhet, uti all umgängelse söka mer och mer förverkliga det heliga kärlekslifvet, på samma gång som man icke åsidosatt det stora ändamålet hvarom jag nyss talade, eller alla folks kristliga förbrödring. Kyrkan har och nyligen erkänt såsom sin pligt att verka äfven för detta ändamål, för hvad man kallar den yttre missionen.

Nu kan det hända, att då en sådan förening mellan ett kyrkligt och ett borgerligt samfund blir ingången, det borgerliga samfundet kan säga: jag medgifver icke några medborgerliga rättigheter åt andra än dem, som tillika äro medlemmar af det kyrkliga samfundet. Så var förhållandet för icke länge sedan i vårt land. Men detta var en tid af religionsförföljelse, och nu har en annan grundsats gjort sig gällande,

i det att det borgerliga samfundet så att säga utvidgat sitt omfång och sammanfattar derinom icke blott medlemmar af den svenska kyrkan utan äfven medlemmar af andra religionssamfund. Jag gillar för min del fullkomligt denna grundsats, som är religionsfrihetens stora grundsats. Allt skulle också genom den nya dissenterlagen hafva i kärlek och endrägt väl aflupit, om endast de, hvilka nyss så mycket klagat öfver religionstvång och kyrkligt tyranni, hade begagnat sig af den dörr, man beredvilligt öppnat för dem, och gått ut genom densamma. Men så har icke skett och derigenom hafva konflikter inträffat. Det är naturligt att personer, som hysa en från kyrkans bekännelse och ordning afvikande uppfattning, icke kunna finna sig uti att ställa sig kyrkans lagar till efterrättelse; men naturligt är å andra sidan att kyrkan fordrar sådant af sina medlemmar. Det är ju allom bekant, att till följd af detta förhållande har i vårt land en stor villervalla uppstått. Jag har uti min motion sökt framhålla åtskilliga af dessa konflikter. Jag har visat, huru som i vårt land finnas odöpta barn, hvilka, då de vuxit upp, icke kunnat erhålla lysning till äktenskap, emedan de icke blifvit konfirmerade. Jag har äfven visat, huru man har tillämpat Kongl. förordningen af den 11 December 1868 på kringresande baptistpredikanter, som blifvit ansedda såsom medlemmar af svenska kyrkan, ehuru de faktiskt skilt sig derifrån. Jag har slutligen fäst uppmärksamheten på dessa enskilda nattvardsgångar, som nu pågå i vårt land, och hvilka äro uppenbart stridande emot kyrkans lagar. Dessa konflikter voro min utgångspunkt; men af dem finnes icke ett spår i Lag-Utskottets betänkande. Det utgör endast en idyllisk skildring af det närvarande tillståndet; och Utskottet anser ingen lagförändring vara af nöden. Jag vågar påstå, att, om någon skulle läsa Lag-Utskottets betänkande, men icke läst min motion — och jag kan ju icke förutsätta, att många af eder, mine Herrar, gjort det — och icke heller kände förhållandena i vårt land för närvarande, skulle han af detta betänkande draga den slutsats, att motionären vore en bister storinquisitor, vädrande kätterii öfver allt, och färdig att slunga bannlysningens stråle mot hvar och en som i minsta mån afveke från kyrkans bekännelse och ordning. Jag vågar tro, att en motionär har rätt att fordra, att, huru förkastlig hans motion än må anses vara, dock något af den ledande grundtanken uti densamma skulle framträda uti Utskottets utredning. Denna rättvisa har icke vederfarits mig. Jag vill dock icke härvid uppehålla mig, jag ber blott att få säga, att jag är och alltid varit en varm anhängare af religiös frihet och icke vill förfölja någon människa. Men när sådana konflikter, hvarom nyss talades, inträffa, när jag antingen måste kränka en enskild persons samvetsfrihet och religiösa öfvertygelse eller kränka kyrkans samfundsbildande lagar, då har jag frågat mig: hvad är att göra? På denna fråga kunna visserligen många svar afgifvas, och att frågan är svår, vill jag icke förneka; min motion har velat vara ett försök att besvara denna fråga. Värnlös står dock den svenska kyrkan ingalunda för närvarande mot dem, som icke vilja lyda hennes lagar. En pastor kan med lag och författningar i sin hand låta hemta barn från tredskande föräldrar och föra dem till kyrkans dop samt döma föräldrarne till ansenliga böter. En pastor kan med sitt skolråd låta hemta barn, som

*Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)*

Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)

icke erhålla nödig kristendomsundervisning, till skolan, och der gifva dem en sådan samt låta uppfostra dem på föräldrarnes bekostnad. En pastor kan med sitt kyrkoråd ställa till ansvar hvar och en, som uppträder inom församlingen med föredrag, som leda "till söndring i kyrkligt hänseende eller förakt för den allmänna gudstjensten eller eljest till undergräfvande af religionens helgd", och, om denne nekar att fortfara med sådana föredrag, låta döma honom till böter eller fängelse. En pastor kan också förbjuda dessa enskilda nattvardsgångar. "Oskriftad", säger lagen bland annat, "får ingen gå till Herrans Heliga Nattvard. Gör han det ändå, kan han dömas till böter eller kroppsstraff. Det tyckes nu, som om Lag-Utskottet ville förorda sådana kraftiga åtgärder. Atminstone säger Utskottet på sidan 5 i betänkandet, att det tillkommer "staten att tillse, det ordning och skick i yttre afseende inom församlingen upprätthålles". Och något annat än ordning och skick i yttre afseende har jag ju icke framhållit. Det är endast yttre gerningar eller uraktlätelser, som jag tänkt mig framkalla konflikten, liksom i sjelfva verket endast genom sådana en konflikt kan framhållas.

I förbigående ber jag få nämna, att Lag-Utskottet torde vara ensamt om den uppfattningen af Kongl. förordningen den 11 December 1868, att den endast är en borgerlig ordningsstadga. Den är dock utfärdad af Kongl. Maj:t på grund af icke blott Riksdagens utan äfven Kyrkomötets hemställan; och redan den omständigheten, att Kyrkomötet derom yttrat sig, torde visa, att den icke kan vara en borgerlig ordningsstadga, utan är en verklig kyrkolag, ty med borgerliga ordningsstadgar har Kyrkomötet intet att skaffa. Och dermed är också bemött det argument, som Lag-Utskottet omnämnde på sidan 5 i betänkandet, nemligen att, om mitt förslag antoges, "skulle församlingen stå alldeles utan skydd mot sådane, inom luthersk menighet uppträdande predikanter, som sjelfve redan utträdt ur kyrkan". Ty har denna förordning icke afseende på andra än dem, som tillhöra svenska kyrkan, hvilket äfven framgår af de första orden i förordningen: "medlemmar af evangeliska lutherska kyrkan vare ej förment" etc., så kan den icke gälla för dem, som utträdt ur kyrkan, och sålunda blir detta argument af noll och intet värde.

Lag-Utskottet förordar kraftiga åtgärder. Men jag frågar Eder, mine Herrar: viljen I verkligen återkalla detta spöke med religionstvång, tvister och förföljelser, som vi hoppades vara, genom den nya dissenterlagen, för evigt bortjagadt ifrån oss. Jag behöfver icke förutsätta något sådant. Jag är öfvertygad, att den svenska Riksdagen omöjligen kan vara någon vän af religiös förföljelse, likasom det svenska folket icke är det, hvilket bäst bevisas deraf att, oaktadt lagen lägger i en pastors hand en sådan makt, som jag förut omnämnt, så utöfvas denna makt så ytterst sällan. Ja, pastor, kyrkoråd och skolråd utsätta sig stundom hellre för klandret att de icke fylla sin embetspligt, än de vilja utöfva denna makt mot olika tänkande.

Om man nu icke vill besvara frågan så, att tvång skall användas, så kan man ju besvara den på ett annat sätt. Man säger: kyrkan skall vara en mild moder; hon skall tåla och fördraga allt och stilla vänta, att hennes vilseförda barn skola återföras till henne. Lag-Utskottet,

hvars betänkande går i mer än en tonart, yttrar äfven något i denna rigtning. Det finnes ett stycke pastoral-teologi, nemligen der det heter: "Trogen undervisning i ordets rätta lära, förenad med mildhet och fördragsamhet, är utan tvifvel kyrkans bästa och mest verksamma medel att bevara sig från så väl inre som yttre splittringar. Mot sina i något hänseende vilseförda medlemmar bör hon, så långt möjligt är, visa långmodighet och undseende och, i öfverensstämmelse med denna grundsats, långt ifrån att hastigt skilja dem ifrån sig, göra allt för att återföra dem till kärlek och förtroende för sin lära och ordning". Dessa äro vackra och besinningsvärda ord, derom är icke tu tal. Men icke äro de svar på den fråga, jag framställt. Frågan var denna: hvad skall man göra, när sådana konflikter inträffa, att, å ena sidan, man måste kränka den enskildes rätt till religionsfrihet, eller, å andra sidan, man måste eftergifva lagar, som göra kyrkan till ett för sig sjelf bestående helt. Skulle man svara så, som Lag-Utskottet gjort, blefve det ungerär, såsom om man sade, när ett hus brinner i alla fyra knutarne, att man bör varligt umgås med elden. Det är ju släckningsmedel, som då behöfvas, ty annars brinner huset ned. Och det är kanske det man vill. Hafven I, mine Herrar, verkligen sett in uti hvad som skulle blifva följden, derest det vore tillåtet för medlemmar af vår svenska kyrka att utan någon påföljd förakta och icke lyda någon af kyrkans lagar? Först och främst skulle då det monstruösa inträffa, att odöpta personer, således sådane, hvilka i alla tider och länder ansetts icke i något afseende tillhöra den kristna kyrkan, ändock skulle vara medlemmar af den svenska kyrkan. I sägen må hända att desse äro få. Jag tror, att de kunna räknas i tusental. De äro kanske unga ännu och hafva icke framträdt så märkbart — baptismen är icke gammal ännu i vårt land — men inom få år skola de hafva uppnått myndig ålder, och då skola de hafva fullständiga kyrkliga rättigheter, kunna välja prester, kyrkoråd, ombud för kyrkomötet, kunna med ett ord, utan att vara i yttre mening ens kristna, våldsamt ingripa i kyrkans och de särskilda församlingarnes angelägenheter. I sägen kanske: de äro dock barn af föräldrar. Det vill jag ej neka; men jag ber att få för min del anmärka, att baptismen framför allt är individens religion, att den alls icke har någon blick för samhällets betydelse, icke ens för det första samhället, eller familjen. Midt igenom densamma drager baptismen upp en gräns, och det är alls icke säkert, att ett barn af baptistiska föräldrar blir en medlem af föräldrarnes samfund. Blir han det ej, tillhör han dock den svenska kyrkan med alla kyrkliga rättigheter, ehuru han, redan i barndomen undanryckt kyrkans uppfostran, står helt och hållet främmande för hennes verksamhet. Och, när dessa odöpta och okonfirmerade barn hunnit mogen ålder och vilja inträda i äktenskap; ej går det väl an att i längden vägra dem lysning. Derigenom framtingas det civila äktenskapet. Nu har jag för min del ej något att invända mot det civila äktenskapet. Men då skall det också vara, såsom i andra länder, en borgerlig stadga, gent emot hvilken kyrkan också har sin lag, gällande för dess medlemmar. Om man med den förutsättning, från hvilken vi utgått, skulle tillåta äktenskap mellan odöpta och okonfirmerade och från kyrklig synpunkt anse ett sådant äktenskap lika

*Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)*

Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)

berättigadt med hvilket annat äktenskap som helst, så vore det kristna äktenskapets betydelse dermed sönderbruten.

Och dessa enskilda nattvardsgångar? Mot dem, säger väl någon, kan väl kyrkan förfara med mildhet. Det kan väl ej betyda så mycket eller vara af någon egentlig fara för kyrkans bestånd, om några fromma och aktningssälda personer hafva frihet att i en enskild krets träda tillsammans och fira Herrans nattvard såsom de finna för godt. Ja, det kan så tyckas, och för min del har jag icke något emot, att lagstiftningen i någon mån ändras, så att en större frihet i detta fall kan tillåtas, men att deri lemna en fullkomlig frihet anser jag medföra högst betänkliga följder. Jag har ingen anledning att antaga annat, än att de personer, som nu i slutna kretsar hafva nattvardsgångar, med all vördnad ungås med sakramenten, men om full frihet lemnades, skulle också kunna inträffa, att andra personer, om hvilka icke samma förutsättning kunde göras, skulle begagna sig deraf. I alla tider har nattvardsmessan ansetts såsom sjelfva höjdpunkten af den kristna gudstjensten. Oskriftad får ingen dit framgå, och de heliga ord och böner, som föregå och efterfölja den heliga handlingen, äro med största noggrannhet och sorgfällighet bestämda. Om någon förändring i dessa böner eller sättet för nattvardens firande skulle ifrågasättas, så hade den ytterst svårt att kämpa sig igenom till erkännande af alla de myndigheter, som skulle höras, till dess den må hända, förordad af Riksdagen och Kyrkomötet, af Kongl. Maj:t fastställdes till efterrättelse. Det som nu med en sådan noggrannhet bestämts, måste det bör lemnas till pris åt det enskilda godtycket? Med allt skäl må väl annars frågas: hvartill tjenar det väl att stifta några kyrkliga lagar? Dessutom är en sådan frihet såsom ett tveeggadt svärd. Löser det de hämmande banden åt venster, så löser det dem äfven åt höger. Jag kan ej finna annat, än att med en sådan frihet att, oberoende af alla kyrkliga föreskrifter, begå Herrans nattvard, kunna kyrkans medlemmar äfven samlas till ett nattvarfsfirande efter romersk-katolsk ritus. En ny Klosterlasse kunde då uppträda och obehindradt midt i den svenska kyrkans sköte bedriva en papistisk propaganda. Någon offentlig öfvergång till den romerska kyrkan behöfdes icke heller, lika litet som den nu anses behövas till ett baptistiskt eller metodistiskt kyrkosamfund; ty kan en medlem af svenska kyrkan utan att förlora en enda kyrklig rättighet vägra att lyda alla kyrkliga lagar, så kan han ju också helt och hållet öfvergå till den romerska kyrkan utan att derom göra någon anmälan, och inom den kyrka, han officiellt tillhör, driva den mest hänsynslösa proselytverksamhet. Jag föreställer mig, att medlemmar af Jesu sällskap, hvilka i närvarande tid torde finna sin ställning i främmande länder ej så alldeles angenäm, skola med förkärlek vända sig till ett land, hvars kyrka för deras verksamhet öppnar så vida portar, att de kunna der inom börja ett omfattande arbete utan att stå under någon slags kontroll, alldenstund de personer, som de kunde omvända, alls icke behöfde någon offentlig öfvergång från landets kyrka. Hvad blefve nu följden af allt detta? Jo den, att, under det alla kyrkosamfund hade full frihet att bilda och organisera sig inom svenska kyrkan, hon sjelf stode värnlös och brötes sönder.

Hon ensam hade ej den samfunds rätt, som tillkomme hvarje annat samfund.

Och skulle nu också, såsom Herr Hagerman föreslagit, Kongl. förordningen den 11 December 1868 helt enkelt upphävas, utan att något sattes i stället, så, och då för närvarande gäller, att en utgång från svenska kyrkan ej är tillåten för dem, som vilja affalla från allt hvad kristendom heter, blefve ju följden den, att svenska kyrkans egna medlemmar skulle ega frihet att offentligen förkunna de mest upplösande ateistiska och materialistiska läror. Ja, dessa medlemmar torde också framställa anspråk på att begagna kyrkorna såsom samlingsplats och predikstolen till talarestol. I och med detsamma vore kyrkans karakter såsom protestantisk och kristen omöjlig att kvarhålla. Hon hade icke mera någon begränsning, finge ej vara något sjelfständigt bestående vid sidan af ett annat. Hon vore allt och intet; hon hade upphört att vara ett samfund och blifvit en statsinstitution, ett institut för hållande af religiösa och moraliska föreläsningar, hvilkas beskaffenhet likväl på intet vis finge vara bestämd.

Nu frågar jag: har den svenska kyrkan gjort sig förtjent af en sådan upplösning? Har hon icke i förflutna tider varit vårt folks goda uppfostrarinna och är hon det icke äfven i närvarande stund? Hafven I, mine Herrar, tänkt på hvarifrån det kommer, det — så att säga — moraliska mynt kommer, som går och gäller man och man emellan och som vi kalla med skilda namn heder, ära, tro, pligtkänsla, frihetskärlek, människovärde? Jag för min del är öfvertygad, att det är myntadt vid den svenska kyrkans härd. Min ärade granne här på norrbottnsbänken talade vid Riksdagens början, då fråga var om de humanistiska vetenskapernas ställning vid universiteten, om deras betydelse för den nationella odlingen. Han sade då, att de hade att å ena sidan bekämpa ultramontansk vidskepelse och å den andra materialism och ateism. Detta vill jag tillämpa äfven på svenska kyrkan. Hennes uppgift är att bekämpa så väl denna vidskepelse som materialismens och ateismens samhällsupplösande läror. Men huru skall hon kunna göra det, om hon skall vara skyldig att upptaga dem såsom sina egna tillhörigheter?

Tron icke, mine Herrar, att jag målar med för svarta färger. Jag gör ju ingenting annat än drager med logisk nödvändighet slutsatser ur gifna premisser. Och då jag dervid kommer till detta resultat, är det väl så underligt om jag skulle tro mig höra de der första klämtslagen af begravningsringningen öfver svenska kyrkan, hvarom jag i början af mitt anförande talade.

Ett tredje svar på frågan hvad som är att göra med anledning af konflikterna inom kyrkan har jag sökt att afgifva i den motion, jag haft äran att framlägga. Jag har utgått från religionsfrihetens stora grundsats, som jag till alla delar gillar, och jag har velat göra full rättvisa åt den enskildes frihet på samma gång jag velat bevara den svenska kyrkans egenskap att vara ett samfund. Jag är icke blott af embetspligt utan också af upprigtig öfvertygelse varmt tillgifven denna kyrka, just därför att hon är ett helt folks kyrka, just därför att hon har karakter af allmänlighet och icke sektens exklusivitet, just därför att jag tror, att hon är den svenska grenen af den ena allmänliga

*Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)*

Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)

kyrka, som i sinom tid skall förbrödra alla folk. Derföre har jag, då jag nu har äran att vara medlem af svenska Riksdagen, ansett såsom en samvetspligt att söka upprätta henne ur hennes oklara ställning, att söka få åt henne tillerkänd den rätt, som tillkommer hvilket samfund som helst i vårt land, nemligen att få vara något för sig sjelf bestående och icke i sitt arbete och utveckling hindras af fiendtliga elementer. Jag hade trott, att detta lättast kunde ske om, när konflikterna inträffade, man finge anse sådana handlingar, som framkallat dessa konflikter, vara liktydiga med en anmälan om utgång. Jag hade trott, att en sådan anmälan kunde ske äfven på annat sätt än genom några ord sagda åt pastor, och att vissa handlingar af den art, att de antingen måste framkalla förföljelse eller skaka kyrkans hela samsfundsordning, kunde anses liktydiga med en anmälan om utgång ur en kyrka, som uppenbart föraktades. Jag kunde icke föreställa mig, att den, som faktiskt utträdt ur kyrkan, skulle hafva mycket emot att skiljas derur. Jag ansåg, att en sådan anteckning i kyrkoböckerna, som jag föreslagit, kunde betraktas såsom ett juridiskt insegel på ett faktiskt förhållande och icke, såsom man velat göra, som en bannlysning. Detta har varit mitt sätt att besvara den svärlösta frågan.

Det gifves dock ett fjerde sätt att besvara frågan, utan att en sådan uteslutning behöfver ifrågakomma. Man skulle kunna tänka sig att, när de ofta omtalade konflikterna inträffa, kyrkans lagar skulle suspenderas för dessa tredskande medlemmar, men att de, i utbyte för detta undantagsförhållande, som för dem inträdde, förlorade sina kyrkliga rättigheter, såsom att deltaga i nattvarden, att välja pastor, kyrkoråd och kyrkomötesombud och så vidare. De skulle, så att säga, från att vara kyrkans aktiva medlemmar blifva passiva. Hvarför har jag då icke föreslagit något sådant. Derför, mine Herrar, att frågan derigenom skulle dragas inom den kyrkliga lagstiftningens område, och min önskan har varit att hålla den på grunden af dissenterlagen, som är civillag. Jag har velat undvika den så ytterst svåra frågan om kyrkotukt och önskat visa olika tänkande den uppmärksamheten att icke sätta i fråga, att de skulle hemfalla under kyrkotuktens kategori. Jag vill nu icke vidare inlåta mig härpå, utan endast fästa uppmärksamheten på, att om frågan skulle behandlas på nu senast uppgifna sätt, skulle man inveckla sig i många och stora svårigheter, ty då kunde ju med skäl påyrkas att äfven andra omständigheter än de, som framkalla konflikt med kyrkans lagar, skulle medföra samma förlust af fulla kyrkliga rättigheter. Men, ehuru jag gerna skulle se att frågan löstes på detta sätt, har jag, som icke känner någon så svärlöst fråga som den om kyrkotukten, ansett klokheten bjuda att undvika så stora svårigheter, och derför har jag väckt förslaget, sådant det föreligger.

Då jag nu sökt att så godt jag förstått försvara min motion från allmänna synpunkter, ber jag endast att med få ord få göra några tillägg och upptaga några anmärkningar, som gjorts mot dess särskilda bestämmelser dels i utlåtandet och dels från annat håll. Det heter, att jag lagt allt för stor makt i pastorernes händer. Lag-Utskottet säger till och med, att pastor fått uteslutande makt. Det kan visserligen hända, att en okunnig domare dömer mig att mista hufvudet, ehuru jag är alldeles oskyldig, och likaså kan jag tänka mig, att en landt-

mätare vid en skiftesförrättning olagligen fräntager mig en del af min egendom; men icke ega domaren och landtmätaren denna makt uteslutande. Jag kan ju vädja till högre rätt, och, om pastor i sin tjänstgöring gjorde något stridande mot lag och författning, så kunde man ju öfverklaga hans åtgärd. Dessutom ber jag att få framställa en fråga. Dissenterlagen stadgar, att den, som vill utträda ur kyrkan, skall anmäla sig hos pastor; det står icke att han skall anmäla det i vittnets närvaro, icke heller huru anmälan skall vara affattad, huru vida den skall vara skriflig, endast att anmälan skall ske. Är det ej tänkbart, att tvist skulle kunna uppstå i afseende på en sådan anmälan och det mycket lättare än då, såsom här, är fråga om ett visst faktum, som ej kan bortförklaras? När personer icke döpa sitt barn innan dess första lefnadsår, så är detta ett faktum, som ej kan nekas. Likaså när en person, som uppnått myndig ålder, icke blifvit konfirmerad, föreligger ju ett obestriddigt förhållande, och pastor kan i detta fall ej taga miste. Svårare kan vara deremot frågan om de enskilda nattvardsgångarne, ty att bestämma hvad kyrkolagen i detta fall förbjuder eller ej kan i tillämpningen ej alltid så klart framträda. Men då gäller ju alltid, att pastors åtgärd kan öfverklagas.

Vidare har man sagt, att min motion, om den underlättar utträde ur kyrkan, försvårar en återgång. Möjligt är, att så kunde inträffa, men jag tror det icke, ty den, som faktiskt öfvergått till ett baptist- eller metodistsamfund, känner redan nu en svårighet att återgå till kyrkan, och jag kan icke förstå att återgången skulle blifva svårare därför att en sådan anteckning, som jag föreslagit, hade skett, då den ej vore förenad med någon ostentation. Går den person, om hvilken en anteckning gjorts, till pastor och säger, att han numera underkastar sig kyrkans ordning och går derefter till nattvarden, så är dermed återgången gjord. Jag medgifver, att, om det hvilande kyrkolagförslaget antages, så skulle större svårighet uppstå, ty enligt detsamma är återgång förenad med mera ostentation, men sådant har hittills icke varit brukligt; och det är ju ej sagdt, att lagförslaget i denna del antages.

Så har man sagt, att bifall till min motion skulle leda till rubbning af kyrkans underhåll af staten. Jag kan ej fatta hvad motionen kan hafva att göra med den stora frågan, om kyrkan skall vara en salarierad statskyrka eller icke. Ty om en person på det sätt dissenterlagen föreskrifver utträder ur kyrkan, så upphör härigenom icke den skyldighet, han af en eller annan anledning, t. ex. såsom jordegare, kan hafva att bidraga till kyrkans eller en särskild församlings underhåll. Och icke kan denna skyldighet förringas derigenom, att formen för utträde ur kyrkan förändras. Jag vill ej beröra frågan, om svenska kyrkan skall underhållas af staten eller icke. Denna fråga rycker säkert för hvar dag närmare, men är dock ännu på sådant afstånd, att det ej kan vara nödigt att afhandla den.

Man har också talat om att, liksom den engelska kyrkan omfattar en mängd heterogena element i en viss yttre enhet, skulle den svenska kyrkan kunna göra det. Jag tror dock att om man skall taga denna kyrka till exempel i något, så bör det väl ej vara i dess anomalier. Dessa begge kyrkor äro emellertid så väsentligt skiljaktiga och olik-

*Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)*

Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)

artade, att någon jemförelse dem emellan knappast kan med skäl göras, Den engelska kyrkan är nemligen helt och hållet aristokratisk, vår deremot demokratisk. Den engelska kyrkan får sin karakter uppifrån genom biskoparne, hvilka ega en verklig biskoplig makt, och genom pastorer, som ega stort inflytande och bestämningsrätt gent emot församlingarne. Derfor kan det icke betyda så mycket, om åtskilliga dissenters skulle stå i en viss yttre förening med kyrkan, då sjelfva hennes karakter angifves af dem, som i full mening tillhöra henne. Men förhållandet är helt annorlunda hos oss; här kunna församlingarne nedifrån gifva kyrkan hennes karakter uppåt, och därför är af synnerlig vikt, om i de särskilda församlingarne fiendtliga element få fritt verka, ty derigenom kunna lätt skakas sjelfva grundvalarne för vår kyrkas bestånd.

Jag vill ej längre trötta Kammaren. Vål skulle jag hafva ännu åtskilliga anmärkningar att göra, men jag anser mig hafva sagt det mesta af hvad jag i denna fråga bör säga. Det kan icke falla mig in att yrka bifall till min motion, men möjligen har jag fäst uppmärksamheten på, att frågan är allvarsammare än man vid första påseendet må hända tycker, och därför vågar jag hoppas, att Kammaren möjligen skulle kunna förena sig om det beslut att i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes genom sakkunnige personer låta utreda, huru vida dissenterlagen kan anses vara tillfredsställande för de ändamål, som dermed äsyftats, och, om det skulle visa sig, att så icke vore fallet, till Riksdagen inkomma med förslag till den förändring i denna lag eller i kyrkolag, som af behovet kan påkallas.

Herr Widén: Med den föregående talaren är jag ense deri, att i vår kyrka verkligen finnas bekymmersamma företeelser, men jag skiljer mig från honom genast deri, att jag icke anser dessa bevisa, att ställningen för vår kyrka är så förtviflad som han förmenat. Lika litet har jag, såsom han, kunnat höra något ljud eller klämtslag af grafvingningen öfver den svenska kyrkan uti Lag-Utskottets utlåtande. Snarare torde man böra säga, att om vi prester komma med många så beskafade motioner, som den föreliggande, och dertill nyss hållna tal, man då började höra någonting dylikt. Lag-Utskottets utlåtande åter har i mina öron en för vår kyrka mycket hoppgivande, ja, rent biblisk klang. Jag har med omsorg genomläst så väl motionen som Lag-Utskottets betänkande. Men jag har dervid icke kunnat finna annat än att motionären i all sin välmening alldeles misstagit sig om medlen att åstadkomma de förbättringar han äsyftat.

Man kan indela motionens innehåll i tre delar, nemligen 1:o om kyrkans förhållande till icke kristna dissenters, 2:o till kristna dissenters och 3:o frågan om Kongl. förordningen af den 11 December 1868.

Hvad den första frågan vidkommer, har motionären hemställt om den förändring af vår gällande dissenterlag, att frihet skulle medgifvas att utgå ur svenska kyrkan icke blott för dem, som omfatta främmande kristen lära, utan äfven för dem, som hylla främmande icke kristen lära. Här begäres väl, minst sagdt, något orimligt, då det hemställes derom, att vi, den svenska statens representanter, skulle på något sätt uppmuntra eller medverka dertill, att icke kristna medlemmar bildades

inom dess sköte. Den svenska staten är allt igenom byggd på kristlig grund och särskildt på den form af kristen tro och bekännelse, som vi kalla den lutherska. Staten kan icke upprätthålla sedlighet, rättskänsla och rättfärdighet, såsom den har till ändamål, om den icke grundar sig på religionen och fruktan för Gud samt får för sitt mål förutsätta och använda frukterna deraf. Det är då gifvet, att en stat, som är byggd på kristlig grund, icke kan tillråda den kyrka, hvarpå den hvilat, att den skall tillskapa ett hedniskt eller muhammedanskt samhälle inom sitt sköte. Någon anordning i detta syfte förekommer icke ens i det fria Amerika. Man läse R. Bairds förträffliga framställning af de religiösa förhållandena derstädes och man skall der finna, att den amerikanska lagstiftningen, vare sig den som gäller kongressen eller de särskilda staterna, icke godkänner en sådan åskådning, utan utgår från förutsättningen att samtliga dessa stater skola hvila på kristendomen såsom sin grund och främja dess syften. Också hafva väl Herrarne säkerligen af tidningarne sett, huru den amerikanska staten uppträdt mot mormonismen, i hvad den skilt sig från kristendomens sedlighetsbud.

Hvad nu angår den andra frågan, eller kyrkans förhållande till kristna dissenters, så nöjer sig motionären icke med hvad vi hafva i vår dissenterlag, att medlemmar af svenska kyrkan, som omfatta främmande kristen lära, få derur utträda då de vilja, utan hemställer, att kyrkan skall utesluta dessa äfven mot deras egen vilja, på grund endast af vissa yttre handlingar, af hvilka han ansett sig berättigad att sluta till en motsvarande inre sinnesbeskaffenhet. Jag behöfver häremot ej erinra om huru vanskligen en dylik slutledning är i och för sig att lägga till grund för en så allvarsam åtgärd. Men jag måste påminna om den för oss alla bekanta berättelsen i nya testamentet om "den förlorade sonen", och det skall genast blifva fullt klart, huru obibliskt och förkastligt motionärens förslag är från sant kyrklig ståndpunkt. Fadrens förhållande här till sin son står såsom bild af den gudomliga kärlekens, och såsom en förebild för den sant kristligt kyrkliga samfundskärlekens förhållande till sina barn. Men enligt sagde berättelse så är det icke fadren, som utesluter eller utdrifver den förlorade sonen ur sitt hus, utan han stannar vid att endast låta honom gå, då han icke längre triffdes der. Utan tvifvel har Utskottet sålunda ock haft rätt, då det trott sig se en sekterisk rigtning i den föreliggande motionen. Ty det förhåller sig icke så, som den aktade motionären nyss tycktes i sitt anförande vilja säga, att kyrka och sekt skilja sig från hvarandra efter antalet af dem, som omfatta den ena eller andra bekännelsen, så att t. ex. det större antalet skulle bilda kyrka och det mindre sekten; utan skillnaden ligger i anderigtningen, och denna är karakteriserad för sekten bland annat af sjelfva namnet, ty sekt kommer, som Herrarne veta, af *secare*, som ju betyder bortskära, afskilja, utesluta. Och motionären vill ändock utesluta, nemligen: 1:o den, som vägrar att döpa sitt barn, oakadt han derom af vederbörande pastor påmint och ett år förflutit, sedan barnet föddes, 2:o den som vägrar att af kyrkans presterskap mottaga föreskrifven religionsundervisning och att konfirmeras, oakadt han uppnått myndig ålder, eller 3:o den som deltagit i sådan nattvardsgång, som af svenska kyrkans lagar förbjudes. Att utesluta ur kyrkan är nu att afkunna dödsdomen öfver en medlem i kyrkligt hänseende.

*Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)*

Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)

Och hvad skall jag då säga om dessa, snart sagdt drakoniska stadgan- den! Icke har jag här kunnat höra rösten af den omförmälde fadren, som vår dyre Frälsare framställer oss och sin kyrka till förebild i sin liknelse om den förlorade sonen, men väl af sekten, som så uteslutande nitälskar för renheten, att den förgäter den lika väsentliga enheten. Må kyrkaus vise och kärleksrike stiftare bevara oss och vår kyrka för sådan nitälskan, må han lära oss att veta, hvares andas barn vi äro och hålla oss fast vid hvad vi läst och lärt i vår heliga lärourkund, att vi icke i ovist nit drifva ut den förlorade sonen, utan tålmodigt nöja oss med att låta honom gå, om han icke längre trifves. Men motionären hörer ändock i sådant tal klämtslagen af likringningen öfver svenska kyrkan, och en reservant, Herr Ribbing, har häruti instämt så till vida, som han förmenat att den svenska kyrkan utan den ifrågasatta uteslutningen, åtninstone i det väsentliga, ej skulle kunna existera med ett verkligt lif.

Må vi då taga frågan i något närmare skärskådande från psykologiskt-pedagogisk synpunkt. Kyrkan är ett samhälle, äldre än individen, har förskaffat sig en högt och djupt gående intellektuel utveckling, en rik religiöst-etisk dogmbildning. Individen, som födes i detta samhälle och deruti upptages, födes och upptages arm och fattig på kunskap och insigt, ja, hvad värre är, såsom en "fattig syndig människa" med anlag visserligen för kunskap och bildning, men också med anlag till mycken sjelfviskhet, ja, motvilja mot tillignelsen af sanning och rätt. Uppfostrans ändamål i religiöst och sedligt hänsende är att utbilda de hit hörande anlagen, att utbilda den i kyrkan inträdande medlemmen till samma ståndpunkt af religiöst-sedlig insigt och fromt sinnelag, som kyrkan sjelf eger. Men huru skall detta blifva möjligt utan strid mellan kyrkan och hennes barn, och huru skall till följd af den oart, som vi nämnt besvära den nykomne individen, det kunna undvikas, att han icke skall visa sig motsträfvig och sätta sig upp mot kyrkans uppfostningsarbete. Det måste komma att gå med kyrkan som med Frälsaren sjelf: han blef af sin samtid missförstådd, hånad, tadlad och kindpustad. Men hvad skall nu kyrkan göra i denna strid? Skall kroppen tillmäta sig större rättigheter än hufvudet, skall kyrkan bortskära den enskilde lemman, så att han uteslutas ifrån eller icke hinner att tillägna sig hvad kyrkan före honom förvärfvat af religiös och dogmatisk insigt, af kristlig kärlek, frid och lif. Jag kan icke tro att detta är rätt kristligt och sant kyrkligt. Kyrkan måste lida och tåla parti. Aposteln med sin insigt i psykologien förklarar ju ock uttryckligen: "det måste vara parti ibland eder". Och säger icke Frälsaren sjelf i liknelsen lika uttryckligen, att himmelriket på jorden, eller kyrkan, skall innesluta ej blott hvetet, utan ock ogräs intill dagarnes ända. Här uteslutas de ifrågaställda uteslutningarne, men ingenting aunat. Till skilnad från sekten, som upprycker ogräset och dermed skadar äfven hvetet, skall kyrkan i kärlekens tålmod låta begge växa och derunder göra ogräset till hvetet. Nu har man ändock anmärkt, att det kyrkliga samfundet skulle, om det icke på sätt som föreslagits finge utesluta medlemmar ur sitt sköte, befinna sig maktlost att "reagera" mot dissenters. Jag kan icke begripa huru något sådant kan sägas, så länge kyrkan har qvar sitt ord, sina nådemedel samt i öfrigt den enskilda

själavården, ja, äfven det mindre bannet. Jag föreställer mig att just dessa dissenters framför andra böra vara föremål för den kärleksfulla enskilda själavården. Försmås denna af dem, så måste kyrkan lida äfven sådant men ändock hoppas allt, icke förtvifla om någon själ och icke köra bort någon, så länge kyrkan har tillfälle att med det gudomliga ordet verka på honom till upprättelse. Och så länge vår svenska kyrka troget arbetar med detta medel och i denna anda, kan ingen behöfva klaga öfver bristande reaktionskraft eller förskräckas för sekterna, utan lugnt lemna åt dem dessa otidiga rensningar och uteslutningar, som vi också af historien se hafva burit uti sig frö icke till ett blomstrande lif, utan fastmer till ett döende.

I afseende på motionens detaljer vill jag säga, att Utskottet äfven härutinnan yttrat en behjertansvärd sanning, då det icke velat lägga i en enskild pastors hand den makt, som blifvit föreslagen att dit förläggas, helst den pröfningsrätt, som medgifvits stiftsstyrelserna, icke blifvit förenad med rättighet och pligt för dem att sjelfva ransaka i målet, utan inskränkts till att endast bestå i bifall eller afslag af pastors anmälan. Huru lätt skulle icke här brist på omdöme, tålmod och erfarenhet i förening med köttsligt nit få tillfälle att hänföra pastor till de oförsvarligaste maktmissbruk, hvaraf följden måste blifva våra församlingars upplösning, men icke deras helgelse.

Jag vill icke vara vidlyftig angående den tredje punkten, eller Kongl. förordningen den 11 December 1868. Denna förordning har tvifvels utan det felet, att den gifver sig ut att vara en kyrklig förordning, men ändock upptagit i sig ej allenast hvad som rör kyrkan, utan äfven sådant som rör staten. Den visar sig allt igenom vara en förordning att förekomma splittring och yttre söndring inom samhället. Kyrkan har här fått sig ålagdt att förekomma sådant derigenom, att dess församlingars kyrkoråd skola ega att inställa sig vid de sammankomster, der lekmän uppträda såsom predikanter, och der förbjuda dem sådan verksamhet, derest de befinnas tala emot kyrkans lära och bekännelse på sådant sätt, att den för samhället oundgängliga ordningen och friden störes och hotas. Någon verldslig makt har icke härmed blifvit gifven kyrkan eller dess kyrkoråd att ingripa med. Och något klander för obefogad maktutöfning torde här svårligen kunna göras, helst kyrkorådet ej ens fått till åliggande att anmäla sitt förbud för statsmakten eller påkalla dess bistånd. Också har motionären ej uttalat annat klander, än att verldsligt straff användes mot dem, som här visa sig föranleda störelse af samhällsfriden eller med sin verksamhet undergräfvat dess erforderliga ordning. Men huru vill man förneka staten att med sina medel verka för sitt mål. Men motivet är här ett religiöst. Må vara. Men hvad har statens polismakt att skaffa med motiven. Den yttre gerningen är för den allt hvad den har att se på. Uppenbart trots mot gällande lag och oordning måste af staten stäjas, vare sig den härleder sig från dryckesgillet eller från annat håll. Något afseende å grundsatsen: "ändamålet helgar medlen" torde staten ej böra fästa mer än någon annan. Emellertid torde den sammanblandning af statens och kyrkans funktioner, som här blifvit gjord genom deras sammanförande i samma förordning och detta till och med under kyrklig rubrik, icke böra försvaras, enär lätteligen ett förderfligt maktmissbruk häraf kan föranledas.

*Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)*

Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)

Men här af följer dock för ingen del att motionärens förslag skall gillas eller att ett kyrkligt straff af den art, som uteslutningen ur kyrkans gemensamhet är, här skulle införas i stället för statens världsliga bestraffning.

Med stöd af hvad jag värdsamt haft äran anföra anhåller jag derföre om bifall till Utskottets hemställan och att äfven få afstyrka den begärda skrivelsen, emedan den efter min tanke utgår från en sådan åskådning och sådana grundsatser, som icke kunna leda till vår kyrkas bevarande och upprättande, utan fast mer till dess upplösning.

Herr Sjöbring: Då jag begärt ordet för att yttra något i denna fråga, får jag först tillkännagifva, att jag endast ämnar hålla mig till den nu föredragna första punkten och lemna å sido de andra med hvad derom nu af motionären blifvit yttradt.

Till en början ber jag då att få säga, att Utskottet icke gjort sig skyldigt till hvad som tillvitats detsamma, att icke hafva rätt uppskattat frågans vikt och betydelse eller att hafva på något sätt underkänt den nitalskan för vårt folks högsta intressen, som i motionen uppenbarar sig. Det må vara en brist i Utskottets betänkande, hvilket är mycket kort, att deri icke blifvit inrymdt något erkännande af det myckna förtjenstfulla som finnes i motionen. Denna vann emellertid inom Utskottet icke så ringa sympatier, hvilket ock till en del visar sig i de betänkandet vidfogade reservationerna, och för mig kännes det icke litet påkostande att, då motionären och reservanterne synbarligen hysa så mycken välvilja för kyrkan och så mycken åhåga att befordra dess bästa, icke kunna i allo instämma med dem. Men jag finner i motionen fortfarande en väsentlig brist. Motionären synes mig nemligen allt för uteslutande bedöma frågan från teoretisk synpunkt. Så betraktade, synas visserligen de abnorma företeelser inom vår kyrka, hvilka nu väcka så mycket bekymmer, kunna lätt nog afhjelpas. Men innan man på allvar förordar eller använder de i det hänseendet föreslagna botemedlen, torde man dock böra tillse, huru vida de under gifna förhållanden kunna användas, och huru vida någon sannolikhet finnes att det onda i minsta mån skulle derigenom botas eller med andra ord om man kan vänta, att genom de åtgärder, som här äro föreslagna, skulle uppkomma den verkan, dermed åsyftats, nemligen större enhällighet i tron på kyrkans bekännelse och större enhällighet i förtroendet för kyrkans ordning. För min del tviflar jag att på den nu föreslagna vägen något väsentligt skulle kunna vinnas. Skälen till mitt tvifvel ligga uttalade i Utskottets betänkande, och jag anhåller att med några få ord få påpeka hvad jag i detta hänseende anser vara det viktigaste.

Hvar man vet, huru särskildt i vår tid liffiga religiösa rörelser pågå nästan öfverallt i landet, äfvensom att derunder dissenters äro synnerligen verksamma för att göra proselyter för sina från kyrkans lära skiljaktiga meningar. Detta slags förkunnare af ordet äro vanligen obildade och samla omkring sig skaror af obildade åhörare. Fullt förtrogne med deras språk och deras åskådningssätt, finna de lätt gehör och förtroende, om de hafva en icke alldeles vanlig naturlig begåfning och dertill något tilltalande i sitt sätt att uppträda. De vinna då, sade

jag, lätt gehör och förtroende, och detta är icke så underligt. De tillfälliga åhörarne igenkänna i det som talas trossanningar, hvilka de inhemtat från barndomen, och, skulle de längre fram få höra något, som skiljer sig från hvad de förut lärt och trott, har talaren alltid till hands ett bibelspråk, som synes kraftigt bevisa hans ord, och åhörarne hafva hvarken nog insigt eller håg att pröfva, huru vida det anförda bibelstället verkligen bevisar hvad det skulle. Så uppkomma större och mindre grupper af dissenters inom församlingen, och dessa befinnas snart vara afvoigt sinnade mot kyrkan, ja, kanske så bittert stämda emot henne, att de kalla henne ett "Babel" fullt med synd och orenhet, från hvilket de anse sig böra utgå; — afvoigt sinnade mot kyrkans presterskap, hvilket de undvika att komma i beröring med och endast i högsta nödfall kunna förmås att anlita. Hvar och en, som är vän af vår kyrka och dess bekännelse, medgifver naturligtvis att detta är ett stort och beklagansvärdt ondt; men huru skall det afhjelpas? Kan något väsentligt åstadkommas på det sätt, motionären föreslagit? Kanske tycker man att de föreslagna bestämmelserna borde tillämpas på ledaren af ett sådant parti, såsom varande upphofvet till det onda. Men må hända låter detta sig icke göra; han har kanske icke något odöpt barn, är sjelf konfirmerad och har kanske icke heller deltagit i någon olaglig nattvardsgång. Och om de föreslagna lagbestämmelserna verkligen kunde tillämpas på honom, skulle väl ändock det onda i någon mån afhjelpas, nemligen derigenom att förtroendet till denne ledare och lärare minskades? Detta är knappast att vänta. Snarare är att förmoda, att han derefter skulle lyckas att åtminstone för en tid binda sina åhörare än fastare vid sig, då han nu kunde omtala, hurusom han befunnits värdig att lida för sanningens skull. Än dessa, som af honom blifvit vilseledda från kyrkans tro och bekännelse, vore det väl skäl att mot dem tillämpa den föreslagna lagen; borde man väl skynda att skilja dem från kyrkan? Sjelfva veta de sig ingenting ondt hafva gjort. De gå att söka sin uppbyggelse der de tro sig finna den. Den eller den villomeningen, som blifvit dem förkunnad såsom en ur Guds ord hemtat trossanning, fatta de icke med ett af ordet upplyst förstånd, utan låta sig ledas af en oklar känsla och framför allt af personlig tillit till den, som hos dem inplantat denna nya lära. Vi hafva nyligen läst i tidningarne, huru medlemmarne af ett bönehus här och ett annat bönehus der öfverenskommit att bilda särskilda nattvardsföreningar utan biträde af prest. Ett sådant nattvardsfirande tillåter icke vår kyrkolag, enligt hvilken nattvarden skall utdelas af prest och i kyrkan, om icke sjukdom, annan särdeles vigtig orsak eller nödfall må föranleda undantag. Borde man genast skilja från kyrkan hvar och en, som deltagit i sådan nattvardsgång? Jag tror icke att det vore välbetänt. Och i allmänhet tror jag det icke vara välbetänt att i en tid, då religiös oro och jäsningsom mest äro i svang, använda stränga åtgärder. Man bör, menar jag, dermed dröja, till dess oron hunnit lägga sig och lugn besinning åter inträdt. För min del hyser jag icke så tröstlösa åsichter om *vår* kyrkas ställning, att jag tror mig genast höra klämtslagen, som bebåda den snart begynnande själaringningen, så ofta jag om henne förspörjer något som är egnadt att uppväcka bekymmer och klagan. Jag hyser i det längsta hopp; jag hoppas nemligen på sanningens makt och dertill

Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.

(Forts.)

Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)

hafva vi ju goda skäl. Jag är viss om att en tid af jemförelsevis större lugn än nu skall inträda. Historien lär oss, att långt svårare stormar lagt sig och efterträds af lugn, än de, som nu hota att nedbryta kyrkans fästen. Må man derföre bida utgången af den nuvarande rörelsen, åtminstone så länge bida, till dess beskaffenheten af den blifvande frukten med någon visshet kan bedömas, och må man sedan se till, hvad som kan vara att göra, hvilka åtgärder från kyrkans och statens sida, som böra vidtagas, för att åter bringa samdrägt och enighet inom kyrkans sköte. Till dess förmenar jag att man må uppskjuta dessa föreslagna åtgärder, att afskilja personer från kyrkan, som vilja tillhöra henne; och i alla händelser är det min öfvertygelse, att, om sådana åtgärder, nu företogos, det mål, motionären åsyftat, ingalunda skulle vinnas.

Jag tillstyrker bifall till betänkandets första punkt.

Grefve Mörner, Oscar: Om man granskar kyrkohistorien från kristendomens början, skall man finna, att tvist och olika meningar alltid herskat i kyrkan. Sekter hafva uppstått och stridigheter hafva gjort sig gällande. Att så alltid skall vara förhållandet är en nödvändighet, ty om det blefve annorlunda, skulle menniskonaturen förneka sitt värde. Skulle forskningen, begäret att genomtränga icke blott det närvarande materiella utan också det, som är det högsta för det menckliga medvetandet, upphöra; hvad vore då menniskorna? En tanklös hop, hvars bästa egenskap sjunkit ned i mörker; och om det funnes qvar någon enda bland dem, som ville tänka och forska i andliga ting, skulle han finna sig som ensam bland en mängd af andligen döde. Om så är förhållandet; om äfven historien visar oss, att under den kristna kyrkans medeltid, då kyrkan visst icke alltid var en mild moder, under hot af eld och svärd och alla möjliga förföljelser, sekter uppstodo och trotsade faran, utan förhoppning om materiel vinst, endast till följd af ett oafvisligt behof att forska och skaffa tillfredsställelse åt själens behof af upplysning och att omfatta den lära, hvari den trodde sig finna sanning, så får man väl icke undra på, om äfven i vår tid sökandet icke upphört och om olika meningar ännu kunna uppkomma. Då man nu hör detta tal, att det skulle behövas stränga och ovanliga åtgärder, så ledes man ovilkorligen till den frågan: hvad är det, som för närvarande påkallar detta? är det en stormlöpning mot kyrkan, mot dess bestånd? söka sådana lärar göra sig gällande, som undergräfvat religionens grundvalar? Lyckligtvis har jag för min del icke varseblifvit några så förfärande tecken. I stället synes mig, att, om jag får tro deras omdöme, som lefde för 60, 70 år sedan, det religiösa tillståndet är bättre i hvad rörer den evangeliskt-lutherska kyrkan nu än då. Så till exempel torde kyrkorna vara vida mer besökta. Det predikades visserligen samma kristendom då som nu; men den var likväl uppblandad med mycket, som må hända kunde hafva varit borta — med en slags moralfilosofi, som kan vara mycket väl på sin plats i lärosalar men icke i kyrkan. Vid detta förhållande, som hvar och torde veta, som sökt å söndagarne finna plats i kyrka, då mera begäfvade predikanter der uppträd, och vid den stora afsättning religiösa skrifter i bokhandeln finna, lärar man icke med skäl kunna anse vår tid såsom

perioden för en afsvalnad kristendom, hvarken i städer eller på landet, då nitet att bevista religiösa föredrag är varmt och lefvande. Om det då finnes olika meningar, om det finnes baptister, till och med mormoner, så må jag sörja deröfver och önska, att alla ville omfatta den sanna evangeliska läran; men på samma gång tränger sig på mig det medvetandet, att denna olikhet är naturlig och nödvändig och kan jag allra minst anse att det skulle anstå den protestantiska kyrkan att öppna ett slags korståg mot olika tänkande.

Men nu förekommer frågan: på hvad sätt skall man tjenligast behandla dessa dissenterande och deras öfvertygelse? Jo, efter min åsigt, med mildhet och vänlighet. De må stå och falla med sin tro. Man säger, att de böra skiljas från statskyrkan. Jag kan icke begripa, hvarför man skall vidtaga dessa ytterliga åtgärder. Om de icke bevista den allmänna gudstjensten eller begagna sig af sakramenten, om de skilja sig från statskyrkan i lära, men i sitt lefverne äro oförvitliga medborgare; hvad göra de kyrkan egentligen då för ondt? De stå kvar i kyrkböckerna, men det kan väl icke skada i religiös mening; deremot, så länge de icke blifvit förföljda eller skilda ifrån kyrkan genom åtgöranden ifrån dess sida, kan man hoppas att de förr eller senare, vid lugnare besinning fast derföre icke mindre lefvande kristlig tro, återvända i kyrkans sköte. Man har ju vid många tillfällen sett, att det gått så. På 1700-talet uppkom Böhmes sekt, de äfven så kallade hernhutarne; de bildade en egen församling här i Stockholm; de blefvo icke utsatta för någon förföljelse; efter några årtionden hade de fleste återgått till kyrkan, och sekten lär vara så godt som försvunnen utan att hafva gjort något ondt — må hända tvärt om. Kyrkan bör vaka, vara oförtröttad i sina bemödanden att vägleda och upplysa, men allt i visshet om kärlekens, tålmodets och den förlåtande känslans seger, och utan att som något slags fiender stämpla någon sekt eller göra dess anhängare till martyrer i ett eller annat hänseende och derigenom uppegga deras fanatism, ty då går det som med ogräs: vattnar man det, så slår det ut och frodas; låter man det vara, så vissnar det bort och försvinner. Skulle det åter så vara, att sekten toge öfver hand, då — jag rår icke för att jag måste säga det — har kyrkan icke haft den kraft och den lifaktighet, som den måste hafva för att kunna segra. Här har talats om vissa vådliga följder af sekterismen, bland annat att omvändelser till den romerskt-katolska kyrkan skulle ske; och man har sagt, att detta skulle kunna förekommas, om man strök ut ur statskyrkan den, som icke iakttog den yttre ritualen; men det tror jag icke slår in, ty det går mycket väl för sig att tillhöra statskyrkan i yttre måtto och bekänna sig till romerskt-katolska läran i smyg, i fall vederbörande andlige finna sig böra medgifva ett sådant förhållande. Man har sagt, att reformer med det snaraste måste genomföras, äfven derföre, att det närvarande tillståndet befordrar materialismen. Jag vet väl att dessa reformer föreslås till kyrkans nytta, men jag måste beklaga ett sådant nit. Om dessa dissenters få hafva sin gång så länge de icke öfverträda de gränser som samhällsordningen för lugn och trefnad fordrar, men deremot, såsom jag redan sagt, kyrkan fortsätter sitt arbete, stilla och oafslätligt, utan hot utan våld, så komma väl alltid sekter att uppstå, men de försvinna äfven, och kyrkan, stridande i ädel

*Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)*

Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)

mening, firar härigenom oförgångliga segrar. Men skulle motsatsen inträffa, skulle kyrkan anse svärdet nödigt, och dertill detta, till en icke ringa möjlig kraft, läggas i händerna på hvarje kyrkoherde, ehvad denne visat sig mogen att anförtros en sådan makt eller ej, då fruktar jag kyrkan bereder sig undergång. Kristna läran faller väl icke därför, men utbrott af vulkanisk art, vådliga i naturen, äro äfven vådliga inom religionens och samhällets områden.

Några ord sades om England. Just der torde de dissenterande församlingarne visat sig nyttiga att motverka en slumrande ande inom statskyrkan, hvars biskopar, ehuru, som det påstås, egande verklig makt, icke förmå ordna liturgien vid gudstjensten emot genstörtiga kyrkoherdars vilja, och hvars andliga kraft icke förmått hindra en stor del af aristokratien ifrån att öfvergå till romerskt-katolska kyrkans sköte, under det att ibland nationen i dess öfriga allmänhet få trosförändringar till katolicismen egt rum. Älskande den lutherska kyrkan i dess renhet, men äfven i dess mildhet, och icke önskande att den må inslä på den romerskt-katolska kyrkans väg, att söka biträde i våld, härnäst då kanske i vidskepelse, begär jag hos Kammaren bifall till Utskottets hemställan.

Herr Ribbing: Om den svenska staten ansåge för nödvändigt, att alla dess medlemmar tillhörde en kyrka och bekännelse, då skulle efter min tanke helt andra åtgärder än de af motionären här föreslagna vara af nöden för att afhjelpa det onda, hvaröfver han klagar. I 1860 års dissenterlag omtalas i 14 §, huru en medlem af svenska kyrkan skall tillvägagå för att blifva skild från densamma. Först nämnas några formaliteter, som han har att iakttaga; derefter heter det, att han skall anmäla sin afsigt för presten; *men han anses dock icke skild från kyrkan, förrän han bevisligen inträdt i ett annat i riket tillätet religiöst samfund.* Denna fras är deremot utesluten ur 1873 års dissenterlag. Der heter det blott, § 3, att han skall anmäla sin afsigt hos presten samt uppgifva det kristna religionssamfund, i hvilket han tänker ingå. Men huru vida detta skall vara ett verkligt och redan existerande samfund eller möjligen också kan få vara ett, som ännu blott är tilltänkt, derom säger lagen intet; icke heller innehåller den någon bestämmelse om huru det skall gå, i den händelse han icke fullgör sin i detta afseende till presten gifna förklaring. Det kan ju också hända, att han icke blifver mottagen i något annat samfund; och lagen stadgar icke någon särskild påföljd härför. Kongl. Maj:t och Riksdagen hafva således icke ansett nödigt, att alla statens medlemmar bekänna sig till någon bestämd religion. Detta är för bedömandet af den nu föreliggande frågan en hufvudomständighet, som noga bör tagas i betraktande, och det är från densamma som äfven motionären utgått, såsom man lätt inser af motiveringen till hans motion. Under sådana förhållanden framställer sig saken för mig väsentligen från synpunkten af följande fråga: kan ett samhälle bestå, hvars medlemmar kunna och få motverka dess ändamål, utan att samhället eger makt eller rätt att befria sig från eller göra sig qvitt sådana sina medlemmar eller en sådan deras verksamhet? På den frågan svarar jag *nej!* Med samhälle förstår jag en förening af menniskor till ett gemensamt ändamål och

till verksamhet enligt lagar, som äro uttryck för detta ändamål; och att då säga, att samhället kan bestå, om dess medlemmar icke verka för ändamålet, utan motverka detsamma och bryta dess lagar, det är för mig en enkel och omedelbar motsägelse. Denna slutledning torde vara så pass tydlig, att jag icke längre behöfver uppehålla mig vid detsamma för att ådagalägga dess sanning. Hvilka äro nu ett kyrkosamfunds ändamål och lagar? Derom har den ärade motionären i sitt anförande redan erinrat. En kristen kyrka är en förening af menniskor, som blifvit ense om ett visst sätt för den kristna religionens och dess religiösa urkunders uppfattning och tillämpning på det menckliga lifvet, samt om de praktiska bruk och stadganden, som för denna uppfattning äro ett uttryck. Detta är en kyrkas uppgifna ändamål, och hvad deraf med nödvändighet följer är dess grundlag. Den, som således med ord och gerning uppträder emot och motverkar detta samhälls ändamål och lagar, han omöjliggör i mera eller mindre mån dess bestånd; ty han inkräktar derigenom på sjelfva dess väsende, så att det icke längre blifver en förening af menniskor, som verka för samma ändamål, utan af menniskor, som verka för alldeles motsatta ändamål. Härpå synes mig bero frågans egentliga uppskattande och möjligheten för dess tillfredsställande lösning. Att här draga upp jemförelser med och tala om liknelsen om den förlorade sonen, som dock icke *var* förlorad, när han skildes från fädernehuset, utan blef det först efteråt, — han begärde ju helt enkelt ut sitt arf för att resa utrikes, — är att anföra hvad som icke hör hit; att hänvisa på vår Herre och Frälsare och säga, att kyrkan skall taga emot kindpustar såsom han gjorde, det har ingen tillämpning på den föreliggande frågan. Man kan visserligen till en viss grad personifiera ett samhälle; men att gå så långt, så att man vill föreställa sig detsamma såsom ett fritt och oberoende af de enskilda medlemmarne, hvaraf det består, det är ju en orimlighet, som leder till skefva och falska påståenden. Det är sant och man säger med rätta, t. ex. att kyrkan lider af att inom sig hafva en mängd personer, som handla i strid mot hennes väsende; men icke får man taga detta så, att i verkligheten finnes en person, som kallas kyrka (som skulle kindpustas). Det är kyrkans medlemmar, d. v. s. de af medlemmarne, hvilka handla i samverkan med hvarandra och i enlighet med dess ändamål, det är dessa, — och på samma gång detta ändamål d. ä. sjelfva kyrkan såsom ett helt, — som lida af att nödgas bland sig behålla sådana, som icke samverka med dem, utan motverka. Det är om de förres rätt det nu är fråga; och i det afseendet vågar jag påstå, att, så länge icke den svenska staten anser den nuvarande statskyrkans ändamål och lagar stå i strid mot landets borgerliga författningar, så länge bör den kunna medgifva statskyrkans ledamöter, såsom ledamöter af ett tillåtet samfund, oqvald rätt att för detta samhälls ändamål verka i enlighet med dess lagar. — Det har här mycket talats om, huruledes dissenterande predikanter skulle i sjelfva verket endast vara religiösa entusiaster, ofta obildadt folk, som dock förstode att fängsla sina åhörare genom sin religiösa värme och sitt populära, lätt förstådda språk, så att desse låta sig hänföras utan att egentligen veta, att de läror, som framställdes, stode i strid med den svenska statskyrkans åsigt. Jag tror nog, att denna teckning är trogen, hvad beträffar vissa landsorter och vissa

Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)

Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)

uppenbarelsen af den religiösa sektandan; men jag fruktar att denna teckning af förhållandena icke öfverensstämmer med verkligheten öfverallt i vårt land. Då den ärade talaren, hvars ord jag citerat, deraf drog den slutsatsen, att kyrkan icke borde gå strängt till väga mot sådana personer, som de nyss omnämnda, utan hellre visa sig tålmodig mot dem, så tillåter jag mig blott att påminna om ett enda faktum från den sist förflutna tiden. En kyrklig myndighet har ställt för rätta en person för det han gjort sig skyldig till brott mot en kyrkans grundlag — ordet taget i rent andlig mening. Hvarför har denna myndighet gått så till väga? Jag klandrar den icke därför; men jag påstår, att, om eller så vidt den gjort rätt, den icke uppträdt mot en obildad som icke vet, huru han ställer sig med kyrkan och på sin höjd narrar några andra obildade med sig genom inflytandet af sin religiösa entusiasm. Jag fruktar, att vi kommit längre än den ärade talaren med sitt yttrande i detta afseende velat antyda. Han sade vidare, att man icke borde gripa hårdt in under tider af andlig rörelse, utan hellre vänta, tills lugnare tider kommo. Ja! Men när komma dessa lugna tider? Kan han eller någon annan garantera, att de verkligen någonsin skola komma? Den siste talaren åtminstone påstod alldeles motsatsen, då han sade, att, så länge fri forskning finnes, skall der icke blifva ro. Man bör vänta, yttrades det vidare, tills man får se frukten af det nuvarande tillståndet. Här kommer jag tillbaka till den hufvudpunkt, som jag ansåg afgörande för frågans bedömande, nemligen den svenska statskyrkans rätt att existera såsom samhälle. Skall man vänta på frukten af de upproriska rörelserna inom kyrkan, torde det lätt kunna hända, att denna frukt visade sig blifva detta samhälls upplösning eller, hvad som är detsamma, att samhället visserligen fortfore att kallas så, men i verkligheten existerade endast som ett balsameradt lik, som icke är ett verkligt, lifskraftigt samhälle, utan blott består af en hop folk, som lefva tillsammans under en gemensam benämning och icke brytt sig om att skilja sig från hvarandra, ehuru de icke alls verka för något gemensamt ändamål. Men ett sådant samhälle uträttar man icke mycket med; det har ej förmåga att inom sig bilda goda samhällsmedlemmar. — Den siste talaren talade om, att många af dessa personer, som icke i allo hylla kyrkans åsichter, kunna i handel och vandel vara goda och oförvitliga medborgare; och hvad gör det då, frågade han, om kyrkan behåller dem kvar inom sig? Ja! Det beror på hvad man menar med kyrka och särskildt med vår statskyrka. Till den svenska statskyrkans hufvudstadganden hör t. ex. bland annat, att barnen skola döpas, för att de skola anses såsom kristna människor, enligt denna kyrkas åsigt, och att de skola kunna få undervisning i och för beredelsen till nattvarden. Men, invänder man, om de nu icke gå till nattvarden och icke låta döpa sig, men ändock äro oförvitliga i handel och vandel, hvad gör väl det? Jo! det gör så mycket, att hvad denna kyrka anser för sina fundamentallagar, det ignoreras, underlåtes och eftersättes af dessa personer; det gör detsamma, som när hvem som helst i ett annat samhälle utan gensägelse underlåter att ställa sig till efterrättelse hvad samhällets grundlagar föreskrifva. Jag fruktar, att man med nyss anförda fråga gör sig skyldig till en sammanblandning af det verldsliga offentliga samhällets be-

*Ändring af
den s. k. Dis-
severlagen
m. m.
(Forts.)*

tydelse med det kyrkligas. Den fordran, som det verldsliga publika samhället, staten, ställer på sina medlemmar, är, i enlighet med arten och beskaffenheten af *dess* formelt juridiska ändamål, väsentligen blott frånvaro af rättskränkning i handel och vandel. Men kyrkans ställning till sina medlemmar är icke densamma, som statens. Kyrkan är ett samhälle, som fordrar enhet i öfvertygelse och handlingssätt såsom afspiegling och uttryck af dennas öfvertygelse, som fordrar, icke blott att man skall låta bli att kränka andras rätt, utan, liksom familjen och vissa andra samhällen, — alla så kallade ethiska — en positiv samverkan mellan medlemmarne för ändamålets uppfyllande. Om ogräset blott får stå, sade den siste talaren, med tillämpning på kyrkans ledamöter, så dör det ut. Men, mine Herrar, ser jag på naturen, hvarifrån liknelsen är hemtagad, så torde det vara allom bekant, att ogräset i så fall *icke* dör ut. Jag inser då icke, hvartill det tjenar att nyttja en skef bild, eller i translat bemärkelse yrka såsom riktig en sats, som i omedelbar bemärkelse är oriktig. Hvad har den ärade talaren för anledning att tro på att det andliga ogräset i kyrkan skall sjelfdö, i motsats mot det sinliga i naturen? Måhända den, att han, såsom den näst föregående talaren yttrade sig, tror på sanningens makt och att den skall hjälpa oss. Ja, mina herrar! jag tror också på sanningen, emedan jag tror på den allsmäktige gifvaren, men jag tror derjemte på en del andra saker, såsom människans frihet och magt att sätta sig emot sanningen. *Det* inskränker icke sanningens värde och betydelse. Jag ber att här få erinra om en stor mans yttrande, just med afseende på religion och sanning, att, för att en gifva skall kunna ske, fordras icke blott en gifvare, utan äfven en mottagare; men att gifvan och gifvaren förlora intet af sitt värde, om den, som skulle taga emot den, vägrar att göra det. Sanningen förlorar intet af sitt eviga värde och sin magt, antingen den af *oss* mottages eller icke; men *vi* komma att gå under, att af den, såsom fiende, besegras, om vi vägra att taga emot *dess* gifva. Låt oss vänta, säger man, tills sanningen gör sig gällande, låt oss vänta på bättre tider för kyrkan. Jag vill icke neka, att sådana tider kunna inträffa; och jag skall ock säga *när* det kommer att ske. Det sker då, när en ny reformator träder upp och kallar till lif det nu döda, till enighet det nu söndersplittrade. Men jag vill fråga om vi nu också kunna hoppas, att en sådan reformator genom Vår Herres nåd skall uppträda, äro vi väl berättigade att under tiden endast betrakta splittringen och upplösningen och lägga armarna i kors och säga, att vi skola vänta på att sanningen, mildheten och kärleken göra sin verkan? Mildhet, tålmod och kärlek hafva här blifvit mycket rekommenderade, både muntligen inom Kammaren och skriftligen i Utskottets betänkande såsom det enda och ensamt användbara bote-medlet. Utskottet antyder dock härvid en gräns i undseendet: det säger, att kyrkan bör mot sina i något hänseende vilseförda medlemmar, "så långt, möjligt är", visa långmodighet och undseende. Ja! Men huru långt *är* det då "möjligt?" Jag kommer här återigen tillbaka till min utgångspunkt. Den största liberalitet, som är möjlig hos ett samhälle, är att det tolererar och visar mildhet, *så* vidt det dermed kan förena oförkränt sin rättighet att existera. Men upphäfves eller inskränkes denna rättighet, då blir mildheten malplacerad, då innebär den intet

Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)

annat än att samhället uppoffrar sig sjelft och mängden af medlemmar för några få. En mildhet eller en kärlek, som icke öfverensstämmer med rätt och rättvisa, kan samhället ej utöfva, och en sådan är ej heller af den rätta arten. — För min del har jag härmed angifvit skälen för min reservation och skälen, hvarför jag i hufvudsak öfverensstämmer med den ärade motionären. Jag har i min reservation uttryckligen sagt, att jag icke förordar bifall till motionen oförändrad i detaljerna. Jag yrkar nu således icke bifall till densamma, utan skulle jag något yrka, vore det återremiss; men jag erkänner, att jag icke tror, att det skulle till något gagna. Jag har således härmed blott tagit mig friheten att gifva skäl för och rättfärdiga min reservation.

Herr Sundberg: Det är redan sent på aftonen, och det vore orätt att nu upptaga Kammarens tid med något längre anförande, hur man än af en så stor fråga som denna kan frestas att framkomma med ett sådant. Jag kallar frågan stor, ty hon är onekligen den största af alla, som blifvit innevarande riksmöte förelagda. Om det förslag, som den ärade motionären här framlagt och som blifvit behandladt i föreliggande betänkande, vunnit framgång och upphöjdes till lag, skulle nemligen denna lag gripa vida mera djupt in i alla våra samhällsförhållanden än någon af dem, med hvilka vi nu hafva att sysselsätta oss eller på lång tid sysselsatt oss vid våra riksdagar. Jag förklarar redan i förväg, innan jag anför något mera, att jag för min del icke vågar, vare sig på teoretisk grund eller på grund af en temligen lång erfarenhet i kyrkliga angelägenheter, förorda ett bifall till en sådan åtgärd, en sådan lag, som här är i fråga. Jag tvärtom anser den för närvarande så vådlig, att jag nödgas mot densamma höja ett varningens ord.

Motionären har i min tanke begått ett misstag så väl i fråga om det ställe inom vår nu gällande lag, der han vill hafva sitt nya lagstadgande placeradt, som ock i fråga om hvad han till slut yrkar. Han föreslår nemligen nu, att Riksdagen skall ingå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse om ändring i *dissenter-lagen*, en ändring, som förmodligen närmast åsyftar ett bifall till hvad han i sin motion förordar. Dock har han ganska riktigt mer än en gång i sitt anförande erinrat derom, att *dissenter-lagen* är en sådan *civil* lag, genom hvilken staten velat ordna förhållandena för dem, som icke vilja tillhöra vår så kallade statskyrka, utan bilda egna religionssamfund. I fråga om den svenska kyrkan sjelf kan denna *dissenterlag* naturligtvis icke föreskrifva mera än hvad som stadgas i 1 mom. af dess 3 §, nemligen huru den medlem af svenska kyrkan bör gå till väga, som önskar lemna henne och inträda i något annat kristet religionssamfund. Skulle vi nu fortsätta detta stadgande med ett 2:dra moment, af den lydelse motionären föreslagit eller innehållande något dermed likartadt, på hvilket område vore vi då inne? Jo, märk väl! Det heter i förslaget: "medlem af svenska kyrkan, som antingen vägrar att döpa sitt barn o. s. v.", honom skall kyrkan ega att genom vederbörande församlings pastor utsluta från sin gemenskap. Detta är ju uppenbarligen ett stadgande rörande kyrkans egen tukt och ett stadgande af jemt upp den starkaste beskaffenhet, som är möjlig, ty det handlar om ingenting mindre än

ren exklusion från kyrkosamfundet. Detta kan icke vara någon paragraf i en dissenterlag, utan är ett rent *kyrkolags*-stadgande, som måste hafva sin plats på behörigt ställe och icke i någon civil-lag.

Hvad sjelfva saken vidkommer, så erkänner jag och måste tyvärr erkänna riktigheten af hvad den af mig högt aktade motionären sagt om den svenska kyrkans rättslösa tillstånd. Hans skildring i motionen och den skildring han nyss gifvit har nog varit mörk, men likväl icke så mörk, att ej verkligheten är ännu mörkare. Den, som dagligen lefver i de kyrkliga förhållandena och som fått det förtroendet af samhället att intaga en kyrklig styresmans plats, måste ständigt känna sig djupt betryckt, ty han ser, hur den kyrkliga oredan dagligen växer, utan att han har medel i sin hand att stäfja den. Under sådana förhållanden skulle det kunna synas, som vore den utväg motionären föreslagit, lika godt i hvilken af våra lagar stadgandet skulle få sin plats, att rekommendera. Jag tror likväl icke på utvägens förträfflighet. Det är ganska riktigt hvad den näst föregående talaren yttrat i fråga om kyrkans rätt såsom ett *samfund*. Hon måste hafva den rätten, att kunna skilja från sig den, som icke vill foga sig efter hennes ordningar, men ändock finner för godt att stanna kvar i hennes sköte, oakadt det står honom öppet att lemna henne. Men, mine Herrar! när det är fråga om kyrkan, går det verkligen icke an att blott yrka på hvad som är hennes rätt och betrakta henne såsom ett blott rättssamfund, ty från den synpunkten ensam kommer man icke till reda med saken. Hon har visserligen, liksom hvarje annat samfund, rättigheter att åberopa och skydda, men hon har också något, som är för henne ännu högre än hennes rättigheter, och det är pligter — pligter, som äro af en synnerligen hög och granmlaga natur. Jag vill icke försöka att räkna upp dem alla, och det behöfves icke heller; jag vill blott sammanfatta dem i det ord, som den föregående talaren gjorde till föremål för ett slags ironi, men som det oakadt måste sägas om igen; det är *kärleken*. Kärleken är kyrkans högsta lag och innersta drifkraften för all hennes verksamhet. Man har ju också, icke minst af det skälet, kallat henne en moder, som vårdar och bör vårda sina barn med samma ömma omsorg som den, hvarmed en naturlig moder vårdar sina. Men ingen moder skjuter bort det vanartiga barnet, derföre att det gör henne sorg och bekymmer. Så länge barnet sjelf finner för godt att stanna i hemmet och dermed icke aldeles undandrager sig den moderliga omvårdnadens inflytelse, så länge gläder hon sig i hoppet om förvillens öfvergång och bidar i tålmod. På enahanda sätt måste äfven kyrkan gå till väga: hon skall, huru mycket än hennes rätt må af oförstånd eller en förderfvad vilja kränkas, i det längsta hoppas och utsträcka sin fördragsamhet ända till den yttersta gränsen. Hvarje gång hon så förfarit, har hon ock derpå icke förlorat, utan vunnit. Jag har åtminstone icke kunnat finna, att de tider, då hon, liksom hennes fiender sekterna, företagit exklusiva kraftåtgärder, varit de lyckigaste. Tvärt om tror jag det vara lätt bevisligt, att ju längre hon gått i denna kärlekens seghet, hvarom nyss talades, desto bättre har framgången blifvit. Mer än en gång har det visserligen för menskliga ögon sett ut så som skulle hon dermed sätta hela sin tillvaro på spel; men trots alla svårigheter har hon dock segrat. Exemplet, som kunna framdragas, äro

*Ändring of
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)*

*Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)*

många. Jag vill emellertid ej nu sväffa omkring på historiens vidsträckta fält, utan endast erinra om några få företeelser från den sist förflutna tiden inom vårt eget land. Så hade vi för icke länge sedan i Norrland ett ganska talrikt religionsparti, de så kallade norrlands-läsarne. Partiet utgjordes visserligen af mycket aktningsvärda och allvarligt frömma menniskor; men de voro dock tillika synnerligt tvära och aktade i många fall alls icke kyrkans lagstadgade ordning. Hade nu kyrkan mot dem gått bröstgänges till väga och ej i lugn haft öfver-seende med deras ensidigheter, skulle utan tvifvel den separatism, hvar-med de hotade, hafva blifvit en verklighet samt både de sjelfva och den stränga andliga modren derigenom lidit stor förlust. Hurudan nu utgången i stället blef, behöfver jag ej beskrifva, ty saken är känd och dess faktiska lärdom väl värd att behjerta. På samma sätt gick det äfven med de så kallade Hedbergianerne. De voro till sinnet fullbildade separatister, de befattade sig med våra dagars godtyckliga sakraments-förvaltning och visade dessutom genom åtskilligt annat sitt förakt för kyrkans både lag och lära. Man såg med rätt stort bekymmer hvad som skedde och tänkte: nu utbryter här en stor schism, som kan leda till allvarsamma följder. Kyrkan tog emellertid icke något steg till de trotsiges förskjutande, utan behandlade dem med varsamhet och mildhet; och hvar äro de nu? De hafva återvänt från sina förvillelser, och de, som ännu hafva qvar någon förkärlek för en och annan af de gamla egendomligheterna, äro icke desto mindre lika goda och fredliga kyrkans medlemmar som några andra. — Vi hafva vidare haft mormoner till icke ringa antal. Allestädes har förminskning inträdt, icke blott genom utvandring utan äfven och ännu mer derigenom att de återgått till kyrkan. Vi hafva än vidare haft och hafva ännu baptister och metodister. Jag skulle kunna nämna en församling, der de förras antal nyligen uppgått till 200, men der det numera icke öfverstiger 20. Kort sagt: böljorna gå stundom högt på i fråga varande område, men de sjunka vanligen lika hastigt som de stiga. Så har det åtminstone hittills gått inom den svenska kyrkan. Jag tror således, att, om också den dag möjligen kan komma, då en sorglig nödvändighet gör, att sådana stränga åtdärder, som nu föreslagits, måste vidtagas, är den nu visst icke inne. Lätom oss alltså, mine Herrar! i tålmod hoppas på framtiden. Tålmod är på det kyrkliga området en dygd, som man sist af alla bör släppa.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Många ledamöter yttrade härtill bifall.

Herr von Geijer: Jag hoppas att Kammarern öfverser med min dristighet att taga till ordet i denna fråga, oaktadt tiden är särdeles långt framskriden. Till min ursäkt torde jag få nämna, att af alla motioner, som fallit under mina ögon, icke någon kommit mig på så många tankar eller hos mig väckt så lifliga rörelser som den i föreliggande betänkande behandlade motionen. Jag har reflekterat mycket öfver densamma och varit i hög grad tveksam, huru motionärens förslag i 1:sta punkten rättast bör bedömas. Min tvekan i detta hänseende fortfar ännu, oaktadt jag med största uppmärksamhet afhört diskussio-

nen, hvarunder motionen af de fleste talare förkastats och Utskottets betänkande till alla delar godkänts. En sak synes mig dock klar, och det är, att, om man också kan anse, såsom flere före mig gjort, att tidpunkten ännu icke är inne att vidtaga sådana åtgärder, som motionären föreslagit, ja, att det till och med icke någonsin kan befinnas lämpligt att ordna förhållandena på sådant sätt, det likväl icke kan nekas, att de tankar, som genomgå motionen, äro af sådan beskaffenhet, att de i en icke så aflägsen framtid måste komma att i mer eller mindre mån göra sig gällande. Jag ber att med ett par ord få antyda, hvarför jag uppfattar saken på sådant sätt. Här har blifvit påvisadt, huru separatistiska rörelser ofta väckt oro inom landet, men att dessa rörelser småningom lagt sig, utan att man behöft vidtaga några utomordentliga åtgärder mot desamma. Detta är mycket sant; men har man dervid tillräckligt betänkt, att ställningen då var mycket olika mot hvad den är nu efter den nya dissenterlagens utfärdande? Vi hafva visserligen äfven förut haft en så kallad dissenterlag, men i sjelfva verket var denna att anse närmast såsom ett tolerans-edikt; verklig frihet att utträda ur statskyrkan medgafs först genom 1873 års Kongl. förordning. Den har visserligen existerat så kort tid, att det torde vara för tidigt att bedöma dess verkningar; men att statskyrkans ställning till separatisterna är väsentligen förändrad, sedan det står dessa fritt att ur kyrkan utträda, torde ej böra nekas. Det var så till sägandes nödvändigt förr att låta separatister kvarblifva inom kyrkan. Nu är väl detta mindre nödigt, och hårdt torde det kännas för statskyrkan att till sitt sanfund nödgas räkna personer, hvilka icke tro på kyrkans hufvudläror, utan tvärtom uppträda och söka utbreda en derifrån väsentligen olika lära. Det sätt, hvarpå Lag-Utskottet behandlat motionen, har på mig gjort ett sorgligt intryck. Jag tror, att Utskottet hade, utan att afvisa hela frågan medelst en lektion i pastoralteologi — såsom motionärens ord nyss fallit — kunnat på ett mycket enklare och bättre sätt finna skäl för sitt afstyrkande. Jag tror, att frågan icke bort väckas i den ordning som nu skett. Initiativet hade efter min tanke bort tagas af Kyrkomötet, och jag är öfvertygad att, när stunden kommer, då behofvet af lagstiftning i den riktning motionären framhållit gör sig starkt gällande, kommer en framställning i ämnet att göras af Kyrkomötet. Jag har endast med dessa ord velat angifva min ståndpunkt i frågan och har intet yrkande att göra.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten och dels af *Herr Grafström*, att Kamraren måtte för sin del besluta, att Riksdagen skulle i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes genom sakkunnige personer låta utreda, huruvida dissenterlagen kan anses vara tillfredsställande för det ändamål, som dermed åsyftats, och, om det skulle visa sig, att så icke vore fallet, till Riksdagen inkomma med förslag till den förändring i denna lag eller i kyrkolag, som af behofvet kan påkallas.

Härefter framstälde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten, och då dervid svarades talrika ja jemte ett eller annat nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

*Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)*

Ändring af
den s. k. Dis-
senterlagen
m. m.
(Forts.)

2:dra punkten.

Herr von Koch: Jag vill blott säga det, att, om icke tiden vore så särdeles långt framskriden, skulle jag, oaktadt Lag-Utskottets nu enhälliga afstyrkande, påyrka bifall å *andra* alternativet uti Herr Hagermans motion N:o 63, nemligen upphäfvandet af tillägget eller senare delen i Konventikellagen så lydande:

“Uppträder någon, som ej är prest eller enligt kyrkolagen berättigad att offentligen predika, vid dylik sammankomst såsom lärare med andliga föredrag, som auses leda till söndring i kyrkligt hänseende eller förakt för den allmänna gudstjensten eller eljest till undergrävande af religionens helgd, ankomme på kyrkorådet att honom förbjuda att i berörda egenskap inom församlingen vidare uppträda. Hvar, som underlåter att ställa sig till efter rättelse kyrkoråds förbud mot utfölvande af lärareverksamhet, böte från och med femtio till och med tre hundra Riksdaler.”

Detta stadgande tillkom år 1856 emot Kongl. Majts proposition och mot Utskottets tillstyrkande endast till följd af ett slags kapitulation med dåvarande hedervärda bondeståndet. Nu vill jag dock nöja mig med, att blott anmäla till protokollet min åsigt i detta hänseende.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

3:dje punkten.

Bifölls.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Bevillnings-Utskottets den 5 dennes bordlagda Betänkande N:o 10, angående tullbevillningen.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Lag-Utskottets dels den 5 och dels den 9 dennes bordlagda Utlåtanden: N:o 20, i anledning af Kongl. Majts proposition med förslag till lag angående eganderätt till skrift och förordning rörande utsträckt tillämpning af lagen angående efterbildning af konstverk den 3 Maj 1867;

N:o 21, i anledning af väckt motion om införande i Rättegångsbalken af ett stadgande angående fataliers bevarande; och

N:o 22, i anledning af väckt motion om antagande af förordningen angående åtgärder till förekommande af öfverdrifven afverkning af ungskog inom Norrbottens län att gälla jemväl för Westerbottens län med undantag af Lappmarkerna.

Kammaren åtskildes kl. 11 e. m.

In fidem
O. Brakel.